

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**ΘΕΜΑ: ΠΡΑΣΙΝΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ. ΟΡΙΣΜΟΣ, ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

του

ΣΥΜΕΩΝ ΒΑΣΒΑΝΗ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού
διπλώματος ειδίκευσης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων

Μάρτιος 2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέπον καθηγητή μου, κ. Ευτύχιο Σαρτζετάκη για την πολύτιμη συνεισφορά του. Επίσης την οικογένεια μου για την στήριξη σε όλα αυτά τα χρόνια σπουδών.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η ερμηνεία της έννοιας της πράσινης τραπεζικής και η αναλυτική παρουσίαση διάφορων πράσινων τραπεζικών προϊόντων. Επίσης γίνεται μια συνοπτική περιγραφή της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης καθώς από κει πηγάζει η έντονη δραστηριοποίηση που έχουν οι τράπεζες στον τομέα της πράσινης τραπεζικής τα τελευταία χρόνια. Σκοπός της εργασίας είναι να παραθέσει μερικά από τα πλείστα όσα πράσινα τραπεζικά προϊόντα έκαναν την εμφάνιση τους τα τελευταία χρόνια τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Η μεθοδολογία βασίστηκε στη βιβλιογραφική ανασκόπηση σε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και σε δευτερογενή δεδομένα. Μεγάλος όγκος πληροφοριών αντλήθηκε από το διαδίκτυο καθώς και από τις ιστοσελίδες Τραπεζών που παρέχουν απαραίτητες πληροφορίες και είναι εύκολα προσβάσιμες.

Τα συμπεράσματα που βγαίνουν από την παρούσα εργασία είναι ότι μέχρι πριν λίγα χρόνια οι τράπεζες τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς δεν ασχολούνταν ιδιαίτερα με την πράσινη τραπεζική. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έδειξαν σπουδαία αντανάκλαστικά και δημιούργησαν πλήθος προϊόντων για ιδιώτες και επιχειρήσεις που επιθυμούν να κάνουν «πράσινες» επενδύσεις. Αυτό συνέβη λόγω του αυξανόμενου ενδιαφέροντος του κοινού για περιβαλλοντικά ζητήματα αλλά και λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ	8
ΙΙ.1 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ	8
ΙΙ.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΚΕ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ ΕΚΕ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	14
ΙΙΙ.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	14
ΙΙΙ.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ	16
ΙΙΙ.3 ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ	18
ΙΙΙ.4 ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΥ (EQUATOR PRINCIPLES)	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV ΠΡΑΣΙΝΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	24
ΙV.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	24
ΙV.2 ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΠΡΑΣΙΝΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	25
ΙV.3 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	26
ΙV.3.1 ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ	26
ΙV.3.2 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ	36
ΙV.3.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	40
ΙV.3.4 ΑΣΦΑΛΙΣΗ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V ΠΡΑΣΙΝΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	47
V.1 ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ	44
V.2 ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ	47
V.3 ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι σε ένα καπιταλιστικό σύστημα οι τράπεζες αποτελούν έναν από τους βασικούς πυλώνες μιας οικονομίας. Οι τράπεζες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε μια οικονομία καθώς αποτελούν τους μεσάζοντες μεταξύ των ανθρώπων με ελλείμματα και πλεονάσματα κεφαλαίων. Τα προϊόντα τους περιλαμβάνουν καταθετικά, δάνεια, επενδύσεις, διαμεσολάβηση και συμβουλές, πληρωμές, εγγυήσεις καθώς και πλήθος άλλων δραστηριοτήτων. Αυτές οι βασικές δραστηριότητες παράγουν δύο κύριες πηγές εσόδων: έσοδα από τόκους και έσοδα από κέρδη. Είναι σύνηθες να γίνεται διάκριση μεταξύ διαφορετικών τμημάτων τραπεζικής, όπως επενδυτικής, εμπορικής, εταιρικής, ιδιωτικής, ηλεκτρονικής τραπεζικής. Ορισμένες τράπεζες ειδικεύονται σε έναν ή περισσότερους από αυτούς τους τομείς, ενώ πολυεθνικές τράπεζες συνήθως καλύπτουν όλες τις δραστηριότητες (Jeucken -Bouma 1999). Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος διευρύνεται ολοένα και περισσότερο τις τελευταίες δεκαετίες, ως αποτέλεσμα κυρίως της απελευθέρωσης των αγορών και γενικότερα της παγκοσμιοποίησης της οικονομικής δραστηριότητας.

Την ίδια περίοδο αναδεικνύονται σημαντικότερες περιβαλλοντικές προκλήσεις με τεράστιες για την παγκόσμια κοινότητα επιπτώσεις, σημαντικότερη των οποίων είναι η κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με την έκθεση Stern του 2007, τα επιστημονικά στοιχεία είναι πλέον συντριπτικά: η κλιματική αλλαγή είναι μια πολύ σοβαρή παγκόσμια απειλή και απαιτεί επείγουσα παγκόσμια απάντηση. Επειδή η κλιματική αλλαγή είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα, η απάντηση πρέπει να είναι διεθνής. Το κόστος, το μέγεθος και η έκταση της περιβαλλοντικής καταστροφής είναι πρωτοφανή. Τα αποτελέσματα είναι ήδη εμφανή με την αύξηση της συχνότητας και της έντασης των ακραίων καιρικών φαινομένων όπως ασυνήθιστες πυρκαγιές, καταρρακτώδεις βροχές, εκτεταμένη ερημοποίηση, τεράστια αποψίλωση των δασών, παράγοντες δηλαδή που δημιουργούν μια τεράστια απειλή για την ανθρωπότητα και το οικοσύστημα (Tsele-Mokuena-Charova και Ramsundhar 2007). Οι περισσότερες μελέτες προβλέπουν πολύ πιο σημαντικές ζημιές μακροχρόνια.

Πριν από πολλά χρόνια, ο Albert Einstein είχε πει: «Ο κόσμος που έχουμε δημιουργήσει ως σήμερα ως αποτέλεσμα της σκέψης μας μέχρι στιγμής, έχει δημιουργήσει προβλήματα τα οποία δεν μπορούν να επιλυθούν με τον ίδιο τρόπο σκέψης που δημιουργήθηκαν. Σήμερα, όλοι οι κοινωνικοί φορείς όπως οι επιχειρήσεις, οι κυβερνήσεις και η κοινωνία των πολιτών πρέπει να δράσουν από κοινού για την αντιμετώπιση των κινδύνων της κλιματικής αλλαγής και τα θέματα της αειφόρου ανάπτυξης (Tsele-Mokuena-Charova και Ramsundhar 2007).

Οι ραγδαίες αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στον κόσμο, έχουν οδηγήσει στην ανάληψη δράσεων από τις πολιτικές ηγεσίες. Ένα ολοένα αυξανόμενο ποσοστό ατόμων σε θέσεις ευθύνης, ενστερνίζονται την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και προσπαθούν να προσαρμόσουν τις πολιτικές προς την κατεύθυνση αυτή. Υπάρχουν πολλαπλοί ορισμοί της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά ο πιο γνωστός είναι ο ορισμός ορόσημο που δόθηκε από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (την Επιτροπή Brundtland) το 1987. Η Επιτροπή Brundtland δήλωσε ότι βιώσιμη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.

Πώς λοιπόν ο τραπεζικός τομέας, ένας από τους βασικούς πυλώνες των σύγχρονων οικονομιών έχει ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις που παρουσιάζει η βιωσιμότητα; Βασικά, έχει ανταποκριθεί πολύ πιο αργά από ότι άλλοι τομείς. Αυτό γιατί ο τραπεζικός τομέας γενικά θεωρείται ως μια σχετικά φιλική προς το περιβάλλον βιομηχανία (από την άποψη της ρύπανσης). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την πιθανή έκθεση των τραπεζών σε πιστωτικούς κινδύνους, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι έχουν καθυστερήσει αρκετά να ενσωματώσουν την εξέταση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των πελατών τους. Μια δικαιολογία για αυτό είναι ότι μια τέτοια εξέταση θα απαιτούσε ωμή παρέμβαση στις δραστηριότητες των πελατών. Μια εμπειρική έρευνα του 1990 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι Ευρωπαϊκές τράπεζες δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τη δική τους περιβαλλοντική κατάσταση ούτε των πελατών τους.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα τελευταία χρόνια ωρίμασαν περιβαλλοντικά και έχουν αρχίσει να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε πράσινα προϊόντα τόσο για ιδιώτες όσο και για επιχειρήσεις. Αντιλαμβανόμενες το πνεύμα της εποχής οι τράπεζες δημιουργούν νέα καινοτόμα προϊόντα και προσφερόμενες υπηρεσίες όπως πράσινες ασφάλειες και δάνεια για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξηγήσει αναλυτικά την έννοια της πράσινης τραπεζικής, να παραθέσει αρκετά από τα πράσινα τραπεζικά προϊόντα και να αναλύσει τις προοπτικές του κλάδου.

Αναλυτικότερα, στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης καθώς και η ιστορική της εξέλιξη. Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε πιο συγκεκριμένα στο ρόλο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον τραπεζικό τομέα. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει μια συνοπτική επισκόπηση των πιο γνωστών πράσινων χρηματοοικονομικών προϊόντων παγκοσμίως. Στο πέμπτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε πιο συγκεκριμένα στην εφαρμογή της πράσινης τραπεζικής στην Ελλάδα. Τέλος, στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο θα διατυπωθούν κάποια χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την πράσινη τραπεζική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε αναλυτικά στην έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Σε απλές γραμμές θα διατυπώσουμε κάποιους από τους πλέον δημοφιλής ορισμούς της έννοιας αυτής, ενώ δε θα παραλείψουμε να κάνουμε και μια μικρή ιστορική αναδρομή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

ΙΙ.1 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Πολύ λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια για την έννοια της εταιρικής ευθύνης. Τί όμως ορίζουμε με την έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης; Παρακάτω θα αναφερθούμε περιληπτικά σε μερικούς από τους πιο διαδεδομένους ορισμούς της έννοιας αυτής.

Πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της δεκαετίας του 60, ο Keith Davis προτείνει ότι η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων αναφέρεται σε αποφάσεις και δράσεις οι οποίες δεν σχετίζονται με οικονομικά αποτελέσματα ή με θέματα τεχνολογικού ενδιαφέροντος (Davis, 1960). Την ίδια περίπου περίοδο, οι Eells και Walton όρισαν ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αναφέρεται σε θέματα τα οποία προκύπτουν όταν οι επιχειρήσεις δίνουν έμφαση σε θέματα κοινωνικού ενδιαφέροντος και γενικά σε αξίες που πρέπει να διέπουν τη σχέση εταιρείας και κοινωνίας (Eells, Walton 1961). Οι Jackson και Nelson αρκετά χρόνια αργότερα, το 2004, χαρακτήρισαν την ΕΚΕ ως απαραίτητο συστατικό επιτυχίας των επιχειρηματικών λειτουργιών, καθώς επίσης και ως μια ευκαιρία έτσι ώστε οι επιχειρήσεις, εκτός από το ενδιαφέρον τους για οικονομικά αποτελέσματα, να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τον ευρύτερο κοινωνικό προβληματισμό (Jackson, Nelson 2004).

Το 1998, το Διεθνές Επιχειρηματικό Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΔΕΣΒΑ) (World Business Council for Sustainable Development, WBCSD),

χρησιμοποίησε τον παρακάτω ορισμό κατά την διεξαγωγή της πρώτης έρευνας με θέμα την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις λεγόμενες Κάτω Χώρες: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η διαρκής δέσμευση μιας επιχείρησης να συμπεριφέρεται ηθικά και να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα θα βελτιώνει την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, καθώς επίσης και της τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα» (www.csrhellas.org).

Κατά τον διεθνή μη κερδοσκοπικό οργανισμό BSR (Business for Social Responsibility), ως ΕΚΕ ορίζεται «η δυνατότητα μιας επιχείρησης να διασφαλίζει συνεχιζόμενη βιωσιμότητα και ικανοποιητική κερδοφορία, λειτουργώντας με τρόπους που τιμούν τις ηθικές αξίες και σέβονται τους εργαζόμενους, τις τοπικές κοινωνίες και το φυσικό περιβάλλον. Το σύνολο των πολιτικών, πρακτικών και προγραμμάτων της ΕΚΕ είναι ενσωματωμένο στις επιχειρησιακές διαδικασίες, στις αλυσίδες εφοδιασμού και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε ολόκληρη την επιχείρηση και περιλαμβάνει την ευθύνη για τις τρέχουσες και παλαιότερες ενέργειες, καθώς επίσης και για τις μελλοντικές τις δράσεις» (www.bsr.org).

Τέλος δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε τον ορισμό του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: «Εταιρική Υπευθυνότητα είναι η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων, για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από την τρέχουσα νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις εκάστοτε δραστηριότητές τους, με στόχο την ισόρροπη επίτευξη κερδοφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης» (www.csrhellas.gr).

II.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΚΕ

Ανατρέχοντας στην ιστορία, συναντάμε πρακτικές ΕΚΕ που εφαρμόστηκαν σε διάφορα μέρη του κόσμου πριν από περισσότερα από 4000 χρόνια. Οι πρώτες πρακτικές ΕΚΕ είχαν τελείως διαφορετική μορφή από ότι έχουν σήμερα. Για παράδειγμα, σε αρχαία ινδουιστικά, ισλαμικά και βουδιστικά κείμενα περιλαμβάνονται παραινέσεις για την τοκογλυφία, καθώς και για τη φορολόγηση του πλούτου (Wayne V., 2010). Οι πρώτοι νόμοι για την προστασία των δασών που επιβλήθηκαν στις υλοτομικές δραστηριότητες, συναντώνται περίπου 5000 χρόνια

πριν. Στην αρχαία Μεσοποταμία, γύρω στο 1700 π.Χ. ο βασιλιάς Χαμουραμπί θέσπισε έναν κώδικα σύμφωνα με τον οποίο οι κατασκευαστές και οι ιδιοκτήτες γεωργικών και κτηνοτροφικών εκτάσεων καταδικάζονταν σε θάνατο, σε περίπτωση που η δική τους αμέλεια προκαλούσε το θάνατο κάποιου άλλου ή σοβαρή αναστάτωση στη ζωή της τοπικής κοινωνίας. Στην αρχαία Ρώμη, οι γερουσιαστές επέβαλαν σοβαρές κυρώσεις σε όσες επιχειρήσεις αποτύγχαναν να συμβάλλουν επαρκώς στη χρηματοδότηση στρατιωτικών εκστρατειών, μέσω της πληρωμής φόρου (www.brass.cf.ac.uk).

Πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι η εμφάνιση της ΕΚΕ ανάγεται στις αρχές του 1.700 όταν μια ομάδα ανθρώπων οι «κουακέροι» απαγόρευαν τα μέλη τους από το να αγοράζουν ή να πουλάνε ανθρώπους, σε περίοδο μάλιστα που το δουλεμπόριο ήταν μια συνηθισμένη δραστηριότητα.

Από τον 18^ο αιώνα και μετά την βιομηχανική επανάσταση, οι επιπτώσεις των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην κοινωνία και στο περιβάλλον πήραν τεράστιες διαστάσεις. Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 ξεκίνησαν οι πρώτες συζητήσεις σχετικά με τις κοινωνικές ευθύνες των επιχειρήσεων και άρχισε να δομείται ένα αρχικό πλαίσιο για την ΕΚΕ. Όμως, επίσημα ο όρος της ΕΚΕ πρωτοεμφανίστηκε το 1953, στο βιβλίο – ορόσημο του Bowen R. «Social Responsibilities of the Businessmen». Η ιδέα της ΕΚΕ υποστηρίχθηκε και ενδυναμώθηκε ακόμα περισσότερο κατά τη δεκαετία του 1960, σε συνδυασμό με το περιβαλλοντικό και καταναλωτικό κίνημα (Wayne V., 2010).

Το 1970 ήταν η δεκαετία κατά την οποία η έννοια της ΕΚΕ έγινε ευρέως αποδεκτή από τον επιχειρηματικό κόσμο, με την αναγνώριση των οικονομικών, νομικών, περιβαλλοντικών και ηθικών τους ευθυνών απέναντι στην κοινωνία. Το 1980 εφαρμόστηκαν τα πρώτα συστήματα διαχείρισης της ποιότητας και εισήχθησαν οι πρώτοι κανονισμοί για την φροντίδα, την υγιεινή και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας. Κατά τη δεκαετία του 1990, η ΕΚΕ θεσμοθετήθηκε με την εφαρμογή προτύπων, όπως το ISO 14001 και SA 8000 (Wayne V., 2010).

Το 1995, υπεγράφη στο Λονδίνο, από Ευρωπαίους επιχειρηματίες και Διευθυντές επιχειρήσεων, η «Ευρωπαϊκή Διακήρυξη των Επιχειρήσεων κατά του

Κοινωνικού Αποκλεισμού», με στόχο την προαγωγή της εταιρικής υπευθυνότητας και ακολούθησε η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρήσεων για την Κοινωνική Συνοχή (European Business Network for Social Cohesion – EBNSC) με έδρα τις Βρυξέλλες. Αποστολή του Δικτύου είναι να στηρίζει τις επιχειρήσεις να επιτυγχάνουν κέρδος, βιώσιμη ανάπτυξη και ανθρώπινη πρόοδο, ενσωματώνοντας την ΕΚΕ στον πυρήνα της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο αριθμεί σήμερα 75 μέλη – πολυεθνικές εταιρείες και 27 εθνικούς αντιπροσώπους, μέσω των οποίων φτάνει τις 2000 επιχειρήσεις σε όλη την Ευρώπη. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο υποστηρίζει ενεργά τη δημιουργία αντίστοιχων Δικτύων σε τοπικό επίπεδο (www.csreurope.org).

Σε διεθνές επίπεδο, το 1999, στο διεθνές φόρουμ του Νταβός, συζητείται για πρώτη φορά η πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, Kofi Annan, περί κώδικα συμπεριφοράς των επιχειρήσεων. Με τον κώδικα αυτό ο Kofi Annan ζήτησε από πολυεθνικές κυρίως εταιρείες του ιδιωτικού τομέα, αλλά και επιλεγμένες ΜΚΟ, να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο αναφοράς της κοινωνικής ευθύνης στην παγκόσμια οικονομία, σηματοδοτώντας την αναγκαιότητα υπεύθυνης επιχειρηματικής δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ακολούθησε η σύνταξη του «Οικουμενικού Συμφώνου» (Global Compact), στο οποίο περιγράφονται οι δέκα αρχές των Ηνωμένων Εθνών περί σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των εργασιακών δικαιωμάτων και της προστασίας του περιβάλλοντος (www.unglobalcompact.org).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στη Σύνοδο Κορυφής που πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 2000 στη Λισσαβόνα, έθεσε ως στρατηγικό στόχο να γίνει η Ευρώπη έως το 2010 «η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Για την υλοποίηση αυτού του οράματος, το CSR Europe σε συνεργασία με άλλους Οργανισμούς, εργάστηκε για την προώθηση της ευρωπαϊκής επιχειρησιακής εκστρατείας για την ΕΚΕ, με στόχο να κινητοποιήσει 500.000 επιχειρηματίες να ενσωματώσουν την ΕΚΕ στην επιχειρησιακή τους στρατηγική έως το 2005.

Τον Ιούλιο του 2001, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει την «Πράσινη Βίβλο», προωθώντας το επίσημο πλαίσιο για την ΕΚΕ, ενώ το Νοέμβριο του ίδιου

έτους, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το πρώτο Πανευρωπαϊκό Συνέδριο για την ΕΚΕ, που στόχο είχε τόσο την ευρύτερη διάδοση της έννοιας της ΕΚΕ, όσο και τη διευκρίνιση και παροχή απαντήσεων σε κρίσιμα ερωτήματα που απασχολούσαν την επιχειρηματική κοινότητα. Επίσης τον Οκτώβριο του 2001, ιδρύθηκε το «Πολυμελές Φόρουμ της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ΕΚΕ» (European Multi – Stakeholder Forum), για περαιτέρω εξέταση, διαβούλευση και παρουσίαση προς την Ε.Ε προτάσεων για την προώθηση της καινοτομίας, της διαφάνειας και της σύγκλισης των εργαλείων και πρακτικών ΕΚΕ (www.csreurope.org).

Όμως η στιγμή που ήταν καθοριστική για την εξέλιξη της ΕΚΕ ήταν το οικονομικό σκάνδαλο της Enron. Στις 25 Μαΐου 2006 μετά από δικαστικό αγώνα τεσσάρων και πλέον ετών οι διευθύνοντες σύμβουλοι της εταιρείας καταδικάστηκαν για οικονομικές απάτες. Ήταν τέτοιο το μέγεθος της εταιρείας και του οικονομικού σκανδάλου, που συγκλόνισε την αμερικάνικη κοινωνία ώστε έπρεπε να παρθούν άμεσα κάποια μέτρα. Έτσι, το Κογκρέσο πέρασε το διαβόητο νόμο Sarbanes-Oxley (SARBOX) με στόχο την αποτροπή παρόμοιων οικονομικών εγκλημάτων. Ήταν ουσιαστικά η πρώτη νομοθετική προσπάθεια για να γίνουν οι επιχειρήσεις πιο ηθικές και κοινωνικά υπεύθυνες (Coates, 2007).

Η ευαισθητοποίηση των πολιτών, τουλάχιστον στις αναπτυγμένες χώρες, όσον αφορά κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα εντείνει και την απαίτηση για αύξηση της κοινωνικής συνεισφοράς των επιχειρήσεων. Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, η ΕΚΕ έχει πλέον γίνει σημαντικό θέμα όσον αφορά τις σχέσεις επιχειρήσεων με την κοινωνία και την πολιτεία. Σε ακαδημαϊκό επίπεδο, ένα πλήθος εργασιών έχουν δημοσιευθεί διεθνώς που αναλύουν σε βάθος το φλέγον αυτό ζήτημα. Μεταξύ άλλων, πρόσφατα έχει διατυπωθεί η άποψη ότι οι επιχειρήσεις πρέπει συνεχώς να λαμβάνουν υπόψη ότι η οικονομική ύφεση αποτελεί βραχυπρόθεσμο φαινόμενο, ενώ οι δράσεις ΕΚΕ που στοχεύουν στην μακροπρόθεσμη ευημερία προσδίδουν μακροπρόθεσμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις εταιρίες που τις αναλαμβάνουν. Άρα, όσες εταιρίες καταφέρουν και κρατήσουν ανέπαφες ή και αναπτύξουν καινούριες ολοκληρωμένες δράσεις ΕΚΕ, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, σίγουρα θα αποκομίσουν μελλοντικά οφέλη στον οικονομικό, αλλά και στον κοινωνικό στίβο (Αυλώνας 2009).

Η βιβλιογραφία παραθέτει μια σειρά κινήτρων για την συνέχιση και ενίσχυση των προγραμμάτων ΕΚΕ από τις εταιρείες, που όμως προϋποθέτουν την κατανόηση ότι οι ενέργειες αυτές αποτελούν επένδυση και όχι έξοδα. Πιο συγκεκριμένα σε περίοδο βαθιάς οικονομικής κρίσης όπως η σημερινή, η κοινωνία και τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, ανησυχούν περισσότερο για οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Στο γενικότερο αυτό πνεύμα ανησυχίας οι καταναλωτές δεν ξέρουν πια εταιρεία να εμπιστευθούν. Έτσι εταιρείες που υιοθετούν προγράμματα ΕΚΕ σίγουρα αποκτούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Ζαγλαρά 2010).

Οι μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες φαίνεται να διαιωνίζουν το πρόβλημα της σωστής εφαρμογής των αρχών της ΕΚΕ, μιας και με τη δομή των συστημάτων που υιοθετούν και την μυωπική προσέγγιση τους για την ΕΚΕ οδηγούνται σε τεχνοκρατικές λύσεις με αποκλειστικό σκοπό το κέρδος. Είναι στο χέρι των μικρών σε μέγεθος εταιρειών να έχουν έμπνευση και να καινοτομήσουν. Εξάλλου είναι πολύ πιο κοντά σε ανθρώπους που παράγουν και καταναλώνουν προϊόντα από ότι οι πολυεθνικές εταιρείες (Doane 2004).

Μεγάλο ενδιαφέρον για την ΕΚΕ παρουσιάζεται στην Μεγάλη Βρετανία. Όλο και περισσότεροι επενδυτές απαιτούν να ξέρουν σε τι δραστηριότητες επενδύονται τα χρήματά τους. Επίσης η δύναμη των μεσαζόντων που ενδιαφέρονται για ΕΚΕ όλο και αυξάνεται. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι μεγάλα ασφαλιστικά ταμεία, προτίθενται να επενδύσουν τα αποθεματικά τους σε δραστηριότητες που έχουν άμεση σχέση με την ΕΚΕ. Τέλος το πώς οι εταιρείες διαχειρίζονται προβλήματα ηθικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά είναι στην πολιτική ατζέντα της κυβέρνησης της Αγγλίας (Friedman Miles 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΕΚΕ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Στο κεφάλαιο αυτό αναπτύσσεται εκτενώς η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ενώ γίνεται και μια σύνδεση της έννοιας αυτής με την πράσινη τραπεζική. Στη συνέχεια γίνεται μια αναφορά στην τεράστια σημασία που έχει η πράσινη τραπεζική στις μέρες μας, ενώ γίνεται και μια μικρή αναφορά στις λεγόμενες αρχές του Ισημερινού.

ΙΙΙ.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τα τελευταία χρόνια γίνεται πολύς λόγος για την έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Ως Βιώσιμη Ανάπτυξη ορίζεται η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Για να πραγματοποιηθεί θα πρέπει να συνδυαστεί η κοινωνική πρόοδος, που θα αναγνωρίζει και θα λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες όλων των πολιτών, η αποτελεσματική περιβαλλοντική διαχείριση και η διατήρηση υψηλών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης και απασχόλησης. Στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι μία καλύτερης ποιότητας ζωής για όλους τους πολίτες τόσο για αυτούς που ζουν και δουλεύουν σήμερα όσο και για τις επόμενες γενεές.

Η ταύτιση της ανάπτυξης μόνο με την οικονομική μεγέθυνση δεν μπορεί πλέον να προσφέρει σύγχρονες λύσεις. Οδήγησε σε οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που είναι υπεύθυνες για εντάσεις που εκδηλώνονται σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο αλλά και για ανισορροπίες που προκαλούν ιδιαίτερα διεθνή προβλήματα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των προβλημάτων που έχει δημιουργήσει ο «παραδοσιακός» τρόπος αλλά και των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, σε διεθνές επίπεδο, είναι ότι το ένα τέταρτο του παγκόσμιου πληθυσμού διαβιώνει με εισόδημα λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα και το ένα πέμπτο του παγκόσμιου πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

Το 1987, η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του ΟΗΕ δημοσιεύει τα πορίσματα της στην Έκθεση με τίτλο Το Κοινό μας Μέλλον, αποτυπώνοντας με τον πιο σαφή και συνεκτικό τρόπο τις μέχρι τότε διάχυτες περιβαλλοντικές ανησυχίες και αναδεικνύοντας την αναποτελεσματικότητα των λίγων και αποσπασματικών προσεγγίσεων αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Παράλληλα, η Έκθεση αυτή, περισσότερο γνωστή και ως Έκθεση Brundtland, εισάγει τον όρο «Βιώσιμη Ανάπτυξη» ως μέτρο αξιολόγησης και στόχο πολιτικής για τις σημερινές κοινωνίες, προβάλλοντας τις συνέπειες που θα έχουν οι κυρίαρχες σήμερα πρακτικές παραγωγής και κατανάλωσης στους μελλοντικούς κατοίκους του πλανήτη.

Άμεσο αποτέλεσμα της Έκθεσης Brundtland αποτέλεσε η σύγκληση από τη Γ.Σ. του ΟΗΕ της Παγκόσμιας Διάσκεψης για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο το 1992 και οριοθέτησε ένα νέο επίπεδο προβληματισμού και δράσης για την παγκόσμια κοινότητα. Από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Διάσκεψης ήταν η υιοθέτηση της Agenda 21, ενός παγκόσμιου προγράμματος δράσης για την ενεργοποίηση των τοπικών κοινοτήτων στην κατεύθυνση της Βιώσιμης Ανάπτυξης, η διακήρυξη του Ρίο που συμπύκνωσε σε ένα σύνολο οικουμενικών αρχών τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των χωρών, καθώς και η δρομολόγηση μιας σειράς διεθνών συμφωνιών και δεσμευτικών συμβάσεων για την αντιστροφή της πορείας κατάρρευσης του φυσικού περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον, αναδεικνύεται πλέον ως προϋπόθεση για την επιβίωση των ανθρώπινων κοινωνιών, αλλά και η κρίσιμη παράμετρος για την ανάπτυξη, ενώ εντοπίζεται η αλληλεξάρτηση μεταξύ περιβαλλοντικής υποβάθμισης, κοινωνικής ευημερίας και οικονομικής αποδοτικότητας. Η τεκμηρίωση αυτών των σχέσεων αλληλεξάρτησης περνάει μέσα από την αναγνώριση των αιτίων και συνεπειών που χαρακτηρίζουν μια σειρά φαινομένων περιβαλλοντικής υποβάθμισης και που συνιστούν ορατές απειλές για την ίδια την επιβίωση στον πλανήτη. Ειδικότερα διαπιστώνεται:

1) Ο διαφαινόμενος κίνδυνος για μια κλιματική μεταβολή που θα δημιουργήσει αλυσιδωτές, εν πολλοίς απρόβλεπτες και σίγουρα καταστροφικές επιπτώσεις στην ισορροπία των οικοσυστημάτων και στην επιβίωση μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων.

2) Η εξελισσόμενη διαδικασία ερημοποίησης σε πολλές περιοχές της γης που απειλεί την ικανότητα του εδαφικού συστήματος να υποστηρίζει τη φυτική παραγωγή και τις άλλες μορφές ζωής.

3) Οι όλο και πιο εμφανείς επιπτώσεις για τη δημόσια υγεία που προκαλούνται από τα αυξανόμενα επίπεδα ρύπανσης της ατμόσφαιρας και των υδροφορέων, αλλά και από τα προωθούμενα νέα διατροφικά πρότυπα.

4) Η αυξανόμενη στενότητα πολλών εξαντλήσιμων φυσικών πόρων, η υπερεκμετάλλευση και υπονόμηση της αναπαραγωγικής ικανότητας πολλών ανανεώσιμων πόρων, και ιδιαίτερα η εντεινόμενη σπανιότητα των υδατικών πόρων. (www.minenv.gr).

III.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει αναδειχθεί σαν το νέο πρότυπο ανάπτυξης, διευρύνοντας το πλαίσιο του συμβατικού μοντέλου που δίνοντας έμφαση στην οικονομική ευημερία, έχει οδηγήσει στην ραγδαία υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Για να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα κατάλληλο πλαίσιο κανονισμών για την προστασία του περιβάλλοντος και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, επιτρέποντας ταυτόχρονα και την οικονομική ανάπτυξη. Ένας από τους σημαντικότερους οικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συνολική βιομηχανική δραστηριότητα και την οικονομική ανάπτυξη είναι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως ο τραπεζικός τομέας. Ο τραπεζικός τομέας επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη και την εξέλιξη τόσο όσον αφορά την ποιότητα όσο και την ποσότητα, επιδρώντας έτσι καταλυτικά στην οικονομική ανάπτυξη. Ο τραπεζικός τομέας είναι μια από τις σημαντικότερες πηγές χρηματοδότησης των επενδύσεων για εμπορικά έργα που είναι μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες για την οικονομική ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, ο τραπεζικός τομέας μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προώθηση της περιβαλλοντικά βιώσιμης και κοινωνικά υπεύθυνης επένδυσης. Οι τράπεζες δεν μπορούν να είναι οι ίδιοι οι ρυπαίνοντες, αλλά θα έχουν κατά πάσα πιθανότητα μια τραπεζική σχέση με ορισμένες εταιρείες ή επενδυτικά σχέδια που ρυπαίνουν ή θα μπορούσαν να ρυπαίνουν στο μέλλον (Sahoo and Nayak, 2008).

Ο τραπεζικός τομέας θεωρείται γενικά ως φιλικός προς το περιβάλλον από άποψη εκπομπών και ρύπανσης. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τραπεζικού τομέα προέρχονται κυρίως από την χρήση ενέργειας, χαρτιού και νερού και είναι σχετικά χαμηλές. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των τραπεζών δεν συσχετίζονται τόσο με την λειτουργία τους, αλλά κυρίως με τις δραστηριότητες του πελάτη. Ως εκ τούτου, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των εξωτερικών δραστηριοτήτων των τραπεζών είναι τεράστιες και είναι δύσκολο να εκτιμηθούν. Επιπλέον, η διαχείριση του περιβάλλοντος όσον αφορά τις τραπεζικές εργασίες προσομοιάζει με την διαχείριση των κινδύνων. Αυξάνει την αξία των επιχειρήσεων και μειώνει την αναλογία απώλειας και ως αποτέλεσμα οι τράπεζες αποκτούν υψηλότερης ποιότητας χαρτοφυλάκια δανείων με υψηλότερα κέρδη. Επομένως, η ενθάρρυνση για περιβαλλοντικά υπεύθυνες επενδύσεις και συνετό δανεισμό θα πρέπει να είναι μια από τις ευθύνες του τραπεζικού τομέα. Επιπροσθέτως, οι βιομηχανίες οι οποίες έχουν ήδη γίνει πράσινες και εκείνες, οι οποίες κάνουν σοβαρές προσπάθειες να γίνουν πράσινες, πρέπει να έχουν μια προτεραιότητα στην δανειοδότηση από τις τράπεζες. Αυτή η μέθοδος χρηματοδότησης μπορεί να ονομαστεί ως Πράσινη Τραπεζική, δηλαδή μια προσπάθεια από τις τράπεζες να δώσουν κίνητρα στις βιομηχανίες να γίνουν πράσινες και να δραστηριοποιηθούν σχετικά με την προστασία και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτή η έννοια της Πράσινης Τραπεζικής θα είναι αμοιβαία επωφελής για τις τράπεζες, τις βιομηχανίες και την οικονομία. Σαν αποτέλεσμα η πράσινη τραπεζική θα εξασφαλίσει την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην παραγωγική δραστηριότητα, αλλά και θα βελτιώσει την ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών στο μέλλον (Sahoo and Nayak, 2008).

Σε διεθνές επίπεδο, υπάρχει μια αυξανόμενη ανησυχία σχετικά με το ρόλο των τραπεζών και των θεσμικών επενδυτών για τις περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις. Οι τράπεζες και τα διάφορα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι πιθανότερο να είναι πιο αποτελεσματικές στην επίτευξη του στόχου αυτού λόγω του διαμεσολαβητικού τους ρόλου που παίζουν σε κάθε οικονομία. Το περιβάλλον δεν είναι πλέον η αποκλειστική μέριμνα της κυβέρνησης και των άμεσων ρυπαντών, αλλά και άλλοι κοινωνικοί εταίροι και ενδιαφερόμενα μέρη, όπως τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μπορούν να διαδραματίσουν πολύ σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της σύνδεσης μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος (Sahoo and Nayak, 2008).

Η τραπεζική δραστηριότητα στοχεύει σε ένα συγκεκριμένο μακροπρόθεσμο ρυθμό απόδοσης των πιστώσεων και των επενδύσεων τους. Ωστόσο, κάθε πιστωτική επέκταση και επένδυση ενέχει τον κίνδυνο της μη πληρωμής και της μείωσης της αξίας (σε περίπτωση άμεσων επενδύσεων) λόγω των περιβαλλοντικών υποχρεώσεων. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό για τον τραπεζικό τομέα να ακολουθούν ορισμένες περιβαλλοντικές αξιολογήσεις των έργων πριν από τη χρηματοδότηση. Υπάρχουν μελέτες που δείχνουν θετική συσχέτιση μεταξύ περιβαλλοντικής επίδοσης και οικονομικής επίδοσης (Hamilton, 1995, Hart, 1995, Blacconiere and Pattern, 1993). Έτσι, είναι επιτακτική ανάγκη για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, να εξετάσουν τις περιβαλλοντικές επιδόσεις πριν αποφασίσουν να επενδύσουν σε εταιρείες ή να συμβουλευθούν τους πελάτες τους να το πράξουν (Sahoo and Nayak, 2008).

Έχουν γίνει προσπάθειες να υιοθετηθούν στρατηγικές για την αειφόρο ανάπτυξη από διάφορες πλευρές σε διεθνές επίπεδο. Πολυεθνικοί οργανισμοί, διεθνείς κοινοπραξίες, πολυεθνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μάχονται για τα περιβαλλοντικά πρότυπα και τις στρατηγικές για την αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων. Τα τελευταία χρόνια, ο διεθνής οργανισμός για την τυποποίηση (ISO) έχει εκδώσει σειρά ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών για την ενσωμάτωση της προστασίας του περιβάλλοντος και τη μείωση της ρύπανσης ως στόχους για την βιομηχανική δραστηριότητα σε όλο τον κόσμο, γνωστές συλλογικά ως ISO 14000. Τα πιστοποιημένα αυτά συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης θα δώσουν σίγουρα την αναγκαία ώθηση στον τραπεζικό κλάδο να επεκτείνει τη χρήση των περιβαλλοντικών πληροφοριών όσον αφορά την πιστωτική τους επέκταση και τις επενδυτικές τους αποφάσεις (Sahoo and Nayak, 2008).

III.3 ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

Μέχρι πρόσφατα, οι περιβαλλοντικές ανησυχίες δεν θεωρούνταν μέρος της λειτουργίας των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Παραδοσιακά, το ενδιαφέρον του τραπεζικού τομέα για τις περιβαλλοντικές δραστηριότητες των πελατών του, εκλαμβάνονταν ως παρέμβαση στις υποθέσεις των πελατών αυτών και ως εκ τούτου οι τράπεζες το απέφευγαν. Ωστόσο, γίνεται πλέον αντιληπτό ότι οι

περιβαλλοντικές επιπτώσεις εγκυμονούν και οικονομικούς κινδύνους για την επιχείρησή. Αν και οι τράπεζες δεν επηρεάζονται άμεσα από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, υπάρχουν έμμεσες δαπάνες για τις τράπεζες. Λόγω των αυστηρών περιβαλλοντικών κανόνων που επιβάλλονται από τις αρμόδιες αρχές σε όλες τις χώρες, οι βιομηχανίες θα πρέπει να ακολουθήσουν αυτούς τους κανόνες για τη σωστή διαχείριση τους. Σε περίπτωση αποτυχίας, οι βιομηχανίες θα οδηγηθούν σε κλείσιμο, που οδηγεί αυτόματα σε πιθανότητα αθέτησης υποχρεώσεων προς τις τράπεζες. Για παράδειγμα, η ψήφιση του νόμου περί συνολικής περιβαλλοντικής απόκρισης, αποζημίωσης και Αστικής Ευθύνης το 1980 (CERCLA) στις ΗΠΑ στα τέλη της δεκαετίας του 1980 οδήγησε σε τεράστιες απώλειες για τις τράπεζες στις ΗΠΑ καθώς οι τράπεζες θεωρήθηκαν άμεσα υπεύθυνες για τη ρύπανση του περιβάλλοντος από τους πελάτες τους και έπρεπε να πληρώσουν το κόστος αποκατάστασης. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι τράπεζες στις ΗΠΑ είναι μπροστά από τις άλλες χώρες στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Τα τελευταία χρόνια πολλές άλλες χώρες (περισσότερο στην Ευρώπη) βλέπουν την υιοθέτηση πολιτικών που καθιστούν τις τράπεζες συνυπεύθυνες για τα παραπτώματα των πελατών τους. Ως εκ τούτου, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν ενεργά με τα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα και την αξιολόγηση των επιπτώσεων των επενδύσεων των πελατών τους. Με τη σειρά τους, αυτό θα εξαναγκάσει τους πελάτες να φροντίζουν για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών θεμάτων σχετικά με τις επενδύσεις. Αυτό θα πρέπει να καλύπτει όλες τις δραστηριότητες του σχεδίου χρηματοδότησης για όλους τους κλάδους. Η σημασία της πράσινης τραπεζικής είναι τεράστια τόσο για τις τράπεζες όσο και για την οικονομία, με την αποφυγή των ακόλουθων κινδύνων που αφορούν τον τραπεζικό τομέα (Sahoo, Nayak, 2008).

Πιστωτικός κίνδυνος: Μπορεί να προκύψει έμμεσα, όταν οι τράπεζες δανείζουν σε πελάτες των οποίων οι επιχειρήσεις επηρεάζονται αρνητικά από το κόστος του καθαρισμού της ρύπανσης ή λόγω αλλαγών σε περιβαλλοντικούς κανονισμούς. Το κόστος της εκπλήρωσης νέων απαιτήσεων σχετικά με τα επίπεδα εκπομπών μπορεί να είναι τόσο σημαντικό ώστε να θέσει ορισμένες εταιρείες εκτός αγοράς. Οι πιστωτικοί κίνδυνοι μπορεί να είναι υψηλότεροι λόγω της πιθανότητας αθέτησης των υποχρεώσεων των πελατών που θα έχει σαν αποτέλεσμα απρόβλεπτα

έξοδα για επενδύσεις κεφαλαίων σε εγκαταστάσεις παραγωγής, απώλεια μεριδίου αγοράς και αποζημιώσεις έναντι τρίτων. Οι πιστωτικοί κίνδυνοι συνδέονται επίσης με τη χορήγηση δανείων με την εγγύηση ακινήτων των οποίων η αξία έχει μειωθεί λόγω διαφόρων περιβαλλοντικών προβλημάτων (επιπλέον ζημία σε περίπτωση αθέτησης). Επιπλέον, ο κίνδυνος αδυναμίας αποπληρωμής του δανείου από τους οφειλότες μπορεί να είναι μεγάλος λόγω διαφόρων περιβαλλοντικών υποχρεώσεων, λόγω των προστίμων και των νομικών υποχρεώσεων και λόγω της μειωμένης προτεραιότητας αποπληρωμής δανείων σε περιπτώσεις υπό πτώχευση εταιρειών. Σε μερικές περιπτώσεις, οι τράπεζες είναι συνυπεύθυνες για δανειοδότηση επιχειρήσεων που τους απέδωσαν έσοδα, αλλά δεν ακολούθησαν σωστές περιβαλλοντικές πολιτικές (Schmidheiny and Zorraquin, 1996 και Ellis, Millians and Bodeau, 1992).

Νομικός Κίνδυνος: Μπορεί να εμφανιστεί σε διάφορες μορφές. Όπως είναι προφανές, οι τράπεζες όπως και άλλες εταιρείες βρίσκονται σε κίνδυνο, αν οι ίδιες δεν συμμορφώνονται προς τη σχετική περιβαλλοντική νομοθεσία. Αλλά πιο συγκεκριμένα, είναι σε κίνδυνο άμεσης ευθύνης, αν έχουν πραγματικά στην κατοχή τους «μολυσμένα» περιουσιακά στοιχεία που προκαλούν ρύπανση. Ένα σύστημα σωστής περιβαλλοντικής διαχείρισης βοηθά τις τράπεζες να μειώσουν τους κινδύνους και τα κόστη, να ενισχύσουν την εικόνα τους και να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες δημιουργίας εσόδων (Sahoo and Nayak, 2008).

Κίνδυνος Φήμης: Λόγω της αυξανόμενης ευαισθητοποίησης των πολιτών σχετικά με την ασφάλεια του περιβάλλοντος, τα τραπεζικά ιδρύματα είναι πιο επιρρεπή στα να χάσουν τη φήμη τους, εφόσον συμμετέχουν σε μεγάλα έργα, τα οποία θεωρούνται ως κοινωνικά και περιβαλλοντικά επιζήμια. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις όπου το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης έχει οδηγήσει σε μείωση του κόστους, αύξηση της αξίας ομολόγων κ.λπ. Σε μερικές περιπτώσεις, το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης οδήγησε σε χαμηλότερο κίνδυνο, καλύτερη περιβαλλοντική διαχείριση και αύξηση των λειτουργικών κερδών. Ο κίνδυνος της φήμης είναι τεράστιος σε τράπεζες που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση οικολογικά και ηθικά αμφισβητήσιμων έργων (Heim, 2005).

Η υιοθέτηση των πράσινων στρατηγικών θα βοηθήσει τις τράπεζες να αντιμετωπίσουν τους παραπάνω κινδύνους. Οι Πράσινες τραπεζικές στρατηγικές

περιλαμβάνουν δύο συστατικά: τη διαχείριση του περιβαλλοντικού κινδύνου και τον εντοπισμό ευκαιριών για καινοτόμα περιβαλλοντικά προσανατολισμένα χρηματοοικονομικά προϊόντα (IFC, 2007). Για τη διαχείριση του περιβαλλοντικού κινδύνου, οι τράπεζες πρέπει να σχεδιάσουν κατάλληλα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης για την αξιολόγηση των κινδύνων που συνδέονται με τα επενδυτικά σχέδια. Οι κίνδυνοι μπορούν να βαρύνουν τις επενδύσεις με την εισαγωγή διαφορετικών επιτοκίων και με άλλες τεχνικές. Επιπλέον, η τράπεζα μπορεί να αποχωρήσει από τη χρηματοδότηση έργων υψηλού κινδύνου. Το δεύτερο συστατικό της πράσινης τραπεζικής συνεπάγεται τη δημιουργία χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών που υποστηρίζουν την ανάπτυξη σε συνδυασμό με περιβαλλοντικά οφέλη. Αυτά περιλαμβάνουν επενδύσεις σε έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την ενεργειακή αποδοτικότητα, τις επενδύσεις σε καθαρότερες παραγωγικές διαδικασίες και τεχνολογίες, τα ομόλογα και τα αμοιβαία κεφάλαια που προορίζονταν για περιβαλλοντικές επενδύσεις, κλπ. (Sahoo and Nayak, 2008).

Έτσι, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να προετοιμάζουν και να υποβάλλουν εκθέσεις για κάθε έργο που χρηματοδοτούν ή πρόκειται να επενδύσουν (Jeucken, 2001). Μπορούν επίσης να έχουν μια απαίτηση περιβαλλοντικής εκτίμησης για τα έργα που αναζητούν χρηματοδότηση. Οι τράπεζες μπορούν επίσης να εκδίδουν περιβαλλοντικές διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων για κάθε έργο. Διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως ο Διεθνής Χρηματοδοτικός Οργανισμός International Financial Corporation (IFC), η τράπεζα της Ιαπωνίας για τη Διεθνή Συνεργασία Japan Bank for International Cooperation (JBIC) έχουν ενσωματώσει την περιβαλλοντική διαχείριση στη λειτουργία τους. Όλες οι προτάσεις έργων ταξινομούνται από την άποψη των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως ο τομέας και το μέγεθος του έργου, η ουσία του, η χωροθέτηση του προτεινόμενου έργου, ο βαθμός αβεβαιότητας και οι δυνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του. Επίσης, τα δάνεια και οι επιχορηγήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας συνδέονται συχνά με ορισμένο επίπεδο δέσμευσης των δικαιούχων χωρών να υιοθετήσουν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος (Sahoo and Nayak, 2008).

Η αντίληψη για την συμμόρφωση στα περιβαλλοντικά πρότυπα είναι μεταβαλλόμενη με την πάροδο του χρόνου. Από κάποιους η εμμονή στα περιβαλλοντικά πρότυπα θεωρείται δαπανηρή και εμπόδιο για την ανάπτυξη. Όμως αν εξετάσει κανείς τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από αυτά όσον αφορά την μείωση του κόστους της υγειονομικής περιθάλψης, την αύξηση της παραγωγικότητας και την μείωση της ασφάλισης, τότε το όφελος είναι πολύ μεγαλύτερο από το κόστος. Μια μελέτη επιβεβαιώνει ότι μόνο η ατμοσφαιρική ρύπανση προκαλεί την απώλεια 200 εκατομμυρίων ημερών εργασίας και οι συνακόλουθες απώλειες στην παραγωγικότητα και τις ιατρικές δαπάνες ανέρχονται περίπου σε 14.000.000.000€ για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Δήμας, 2005). Αν συνυπολογίσουμε όλες τις επιπτώσεις της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, τότε μπορούμε να βρούμε τα τεράστια οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή αυτών των μέτρων προστασίας.

Οι φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες καθίστανται επίσης από οικονομική άποψη για τις βιομηχανίες απαραίτητες για να μειώσουν την οικονομική τους επιβάρυνση. Το κόστος της ρύπανσης αυξάνεται με τη όλο και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του κόσμου σχετικά με αυτά τα ζητήματα. Οι ρυπογόνες βιομηχανίες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη αντίσταση και συχνά αναγκάζονται να κλείσουν ή να αντιμετωπίσουν μαζικά μποϊκοτάζ από τους καταναλωτές. Αυτό αυξάνει το κόστος τους πάρα πολύ. Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες ενσωματώνονται στις πολιτικές διεθνούς εμπορίου και συχνά λειτουργούν ως εμπόδιο για το εμπόριο αγαθών περιβαλλοντικά ευαίσθητων (Sahoo and Nayak, 2008).

Έτσι, η υιοθέτηση περιβαλλοντικά βιώσιμων τεχνολογιών ή τρόπων παραγωγής δεν είναι πλέον ένα οικονομικό βάρος, αλλά μάλλον φέρνει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες και υψηλότερο κέρδος. Η πράσινη τραπεζική εξοικονομεί κόστος, ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο, ενισχύσει τη φήμη των τραπεζών και συμβάλλει στο κοινό καλό της περιβαλλοντικής αειφορίας. Γι' αυτό εξυπηρετεί τόσο την εμπορική επιδίωξη της τράπεζας, καθώς και την κοινωνική της ευθύνη. Η πράσινη τραπεζική λύνει το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν με την περιβαλλοντική νομοθεσία και την ουσιαστική εφαρμογή αρχών που σχετίζονται με το μέγεθος και τη θέση των ρυπογόνων μονάδων. Οι αρχές έχουν πρακτικούς περιορισμούς για την επιβολή πρότυπων για τις μικρές βιομηχανίες και τις βιομηχανίες που βρίσκονται σε μακρινές θέσεις (Sahoo and Nayak, 2008).

III.4 ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΥ (EQUATOR PRINCIPLES)

Το 2003 δέκα από τις μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου από επτά χώρες υιοθέτησαν αυτό που είναι ευρέως γνωστό σαν οι αρχές του Ισημερινού (Equator Principles). Γρήγορα ακολούθησαν και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, για να φτάσουμε στη σημερινή εποχή όπου περίπου εβδομήντα πέντε τράπεζες σε τριάντα δύο χώρες ακολουθούν πιστά τις αρχές αυτές.

Τί όμως είναι οι αρχές αυτές; Οι Αρχές του Ισημερινού (EPS) είναι ένα εργαλείο διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου για τον καθορισμό, την αξιολόγηση και τη διαχείριση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών κινδύνων στις χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων. Τέτοια μεγάλα έργα λογίζονται συνήθως η κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής και βιομηχανικών σχεδίων. Οι αρχές αυτές έχουν σαν στόχο να παρέχουν ένα ελάχιστο πρότυπο για τη λήψη σωστών χρηματοδοτικών αποφάσεων(www.Equator-principles.com).

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που ακολουθούν τις αρχές αυτές δεσμεύονται να μην παρέχουν δάνεια σε έργα όπου οι δανειστές δεν συμμορφώνονται με τις ισχύουσες κοινωνικές και περιβαλλοντικές πολιτικές και τις διαδικασίες τους. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν νομοθεσίες για : τη χρήση επικίνδυνων ουσιών, ανάληψη μεγάλων κινδύνων, πλημμελή επαγγελματική υγιεινή και ασφάλεια, ελλιπή πυροπροστασία και γενικότερα ασφάλεια ζωής, σωρευτικές επιπτώσεις από υπάρχοντα έργα καθώς και αρνητική επίδραση στη ζωή των ιθαγενών πολιτών και της κοινωνίας γενικότερα. Προτείνεται συνήθως η συμμετοχή των εμπλεκόμενων μερών στη σχεδίαση και την υλοποίηση ενός έργου, διάφορες καλύτερες περιβαλλοντικές και ηθικές εναλλακτικές, αποτελεσματική παραγωγή, παράδοση και χρήση πηγών ενέργειας, μείωση της μόλυνσης, μείωση του όγκου των σκουπιδιών καθώς και των εκπομπών ρύπων γενικότερα (Coates, 2007).

Τα EPS έχουν γίνει ένα από τα πιο διαδεδομένα πρότυπα για την περιβαλλοντική και κοινωνική διαχείριση των κινδύνων για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και πολλές φορές υιοθετούνται από άλλους κλάδους ως καλή πρακτική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΠΡΑΣΙΝΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

IV.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Οι πολίτες είτε ως καταναλωτές είτε ως επενδυτές γίνονται καθημερινά μάρτυρες μια πλημμύρας νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσανατολίζονται σε πρακτικές προς την επιβράβευση και την τόνωση της βιώσιμης ανάπτυξης. Τα χρηματοοικονομικά αυτά προϊόντα δεν είναι προσανατολισμένα σε εξειδικευμένες αγορές, όπως γινόταν παλιότερα, αλλά εμφανίζονται σε όλες τις χώρες και σε όλο τον τραπεζικό τομέα. Η ταχύτητα με την οποία εμφανίζονται τα νέα αυτά προϊόντα, μαζί με το φάσμα των διαφορετικών χαρακτηριστικών των προϊόντων, τα έχουν καταστήσει δύσκολα για τα οικονομικά ενδιαφερόμενα μέρη να ενημερώνονται για τις εξελίξεις και τις τάσεις τους (UNEP,2007).

Πράσινα δάνεια αυτοκινήτων, στεγαστικά δάνεια ενεργειακής απόδοσης, εναλλακτικά επιχειρηματικά κεφάλαια ενέργειας, οικολογικές καταθέσεις ταμειωτηρίου και πράσινες πιστωτικές κάρτες, είναι μόνο μερικά από τα καινοτόμα "πράσινα" χρηματοοικονομικά προϊόντα που προσφέρονται σήμερα ανά τον κόσμο. Σε μια εποχή όπου αφθονούν οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι και ευκαιρίες, υπάρχουν πλέον πάρα πολλές επιλογές για τη συμφιλίωση περιβαλλοντικών θεμάτων με δανεισμό και χρηματοδοτικές ρυθμίσεις (UNEP,2007).

Ο σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να εξετάσει τα διαθέσιμα σήμερα πράσινα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, με έμφαση στις ευκαιρίες μάθησης, τη φύση και τη δυνατότητα μεταφοράς των βέλτιστων πρακτικών, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο τέτοια προϊόντα μπορούν δυνητικά να αυξήσουν το μερίδιο αγοράς και να παράγουν κέρδη, βελτιώνοντας παράλληλα την αναγνωσιμότητα και την ενίσχυση της φήμης της εκάστοτε επιχείρησης (UNEP,2007).

IV.2 ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΠΡΑΣΙΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Η ζήτηση για περιβαλλοντικά προϊόντα και υπηρεσίες, ειδικά πράσινα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, βρίσκεται σε άνοδο τόσο στην Βόρεια Αμερική όσο και παγκοσμίως. Σύμφωνα με μια πρόσφατη δημοσκόπηση του Yale, το 75% των Αμερικανών αναγνωρίζουν ότι η δική τους συμπεριφορά μπορεί να βοηθήσει στη μείωση της υπερθέρμανσης του πλανήτη, και το 81% πιστεύουν ότι είναι δική τους ευθύνη να αναλάβουν δράση εναντίον αυτής της περιβαλλοντικής πρόκλησης. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, το 75% του κοινού είναι πρόθυμο να αγοράσει ηλιακό πάνελ, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 67% θα σκεφτόταν σοβαρά να αγοράσει ένα υβριδικό αυτοκίνητο. Τρία βασικά κίνητρα και τάσεις είναι πίσω από την εμφάνιση και την ανάπτυξη των πράσινων προϊόντων και της ζήτησης υπηρεσιών:

1) Ο ρόλος των Μέσων Ενημέρωσης : Η εποχή της πληροφορίας επέτρεψε μια άνευ προηγουμένου κατανόηση της σοβαρότητας, των αιτιών και των επιπτώσεων διαφόρων περιβαλλοντικών προκλήσεων. Το υψηλό επίπεδο κάλυψης από τα μέσα ενημέρωσης σχετικά με αυτά τα θέματα, μαζί με τις περιβαλλοντικές εκστρατείες ευαισθητοποίησης και πρωτοβουλιών συνέβαλαν στη βελτίωση της κατανόησης του κοινού στα περιβαλλοντικά θέματα.

2) Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση και Κοινή Γνώμη: Ένας σχετικά υψηλός βαθμός περιβαλλοντικής συνείδησης και κρατικής στήριξης για την περιβαλλοντική αειφορία στην Ευρώπη έχει οδηγήσει σε ολοένα αυξανόμενη ζήτηση των καταναλωτών για «φιλικά προς το περιβάλλον» προϊόντα και υπηρεσίες. Πρόσφατες δημοσκοπήσεις και εταιρικές πρωτοβουλίες δείχνουν μια παρόμοια περιβαλλοντική αφύπνιση στη Βόρεια Αμερική.

3) Περιβαλλοντική Νομοθεσία και κανονισμοί: Οι ρυθμιστικές ενέργειες, ιδίως εκείνες που παρέχουν βεβαιότητα των τιμών στις περιβαλλοντικές αγορές και εκείνες που απαγορεύουν τις μη βιώσιμες πρακτικές, μπορεί να τονώσουν σημαντικά τη ζήτηση για τα πράσινα προϊόντα και υπηρεσίες στους πελάτες της τράπεζας. Στην Ευρώπη, η δυναμική της κυβερνητικής πολιτικής, όπως το Ευρωπαϊκό σύστημα

εμπορίας εκπομπών CO₂, η γερμανική πολιτική επιδότησης τιμολογίων για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα πράσινα ολλανδικά ταμεία, βοήθησαν στο να προκαλέσουν ζήτηση και ανάπτυξη διαφόρων πράσινων προϊόντων (UNEP,2007).

IV.3 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Μέχρι πριν από λίγα χρόνια, οι περισσότερες παραδοσιακές τράπεζες δεν αναζητούσαν ευκαιρίες για επενδύσεις σε φιλικούς προς το περιβάλλον τομείς ή επιχειρήσεις. Μόνο πρόσφατα έχουν γίνει αυτές οι στρατηγικές πιο διαδεδομένες, όχι μόνο μεταξύ των μικρότερων τραπεζών, αλλά και σε εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων καθώς και σε ασφαλιστικές εταιρείες. Παρά το γεγονός ότι οι εταιρείες αυτές μπορεί να διαφέρουν σε σχέση με τα κίνητρα τους για την αύξηση των πράσινων προϊόντων και υπηρεσιών (π.χ. να ενισχύσουν τις μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης, ή τις αρχές της αειφορίας στις οποίες μια επιχείρηση βασίζεται), η ανάπτυξη, διαφοροποίηση και η καινοτομία πίσω από τις εξελίξεις αυτές, δείχνουν ότι είμαστε στη μέση μιας πολλά υποσχόμενης πορείας προς την ένταξη πράσινων χρηματοοικονομικών προϊόντων στην παραδοσιακή τραπεζική.

Για λόγους ευκολίας και κατανόησης θα διαχωρίσουμε τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στους ακόλουθους τομείς:

- Λιανική Τραπεζική
- Εταιρική και Επενδυτική Τραπεζική
- Διαχείριση Κεφαλαίων
- Ασφάλιση

IV.3.1 ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

Η Λιανική τραπεζική καλύπτει προσωπικά και επιχειρηματικά τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες που έχουν σχεδιαστεί για άτομα, νοικοκυριά, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και όχι για μεγάλες επιχειρήσεις ή θεσμικούς πελάτες. Τα πιο διαδεδομένα προϊόντα και υπηρεσίες στο χώρο της λιανικής τραπεζικής είναι τα ενυπόθηκα δάνεια, οι χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες, οι ταξιδιωτικές επιταγές, οι εντολές πληρωμών, οι λογαριασμοί με δικαίωμα υπερανάλληψης, οι υπηρεσίες διαχείρισης διαθεσίμων και οι ασφάλειες. Σε γενικές γραμμές μια τράπεζα παρέχει

στεγαστικά ή καταναλωτικά δάνεια με κεφάλαια που συνήθως λαμβάνονται από καταθέσεις. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε αναλυτικά στα πιο συνηθισμένα πράσινα χρηματοοικονομικά προϊόντα.

IV.3.1.A. ΠΡΑΣΙΝΑ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

Σε γενικές γραμμές, τα πράσινα στεγαστικά δάνεια ή ενεργειακά αποδοτικά στεγαστικά δάνεια, παρέχουν στους ιδιώτες πελάτες πολύ χαμηλότερα επιτόκια σε σύγκριση με τα κανονικά στεγαστικά δάνεια για τους πελάτες που αγοράζουν νέες ενεργειακά αποδοτικές κατοικίες ή θέλουν να επενδύσουν σε μετατροπές, ενεργειακά αποδοτικών συσκευών ή πράσινης ενέργειας. Ομοίως, οι τράπεζες μπορούν να προσφέρουν πράσινα στεγαστικά δάνεια, καλύπτοντας το κόστος της αλλαγής ενός σπιτιού που καταναλώνει συμβατική ενέργεια σε πράσινη ενέργεια. Στον τομέα αυτό υπάρχει πληθώρα προϊόντων λιανικής μερικά από τα οποία έχουν σημειώσει ιδιαίτερη επιτυχία.

Ένα καινοτόμο οικολογικό δάνειο με υποθήκη είναι εκείνο που ενσωματώνει μια συμβολή στην άμβλυνση των κλιματικών αλλαγών. Η τράπεζα Co-operative Banking Group Limited (πρώην Co-operative Financial Services) της Αγγλίας, η οποία πρωτοστάτησε στην ιδέα των πράσινων στεγαστικών δανείων πριν από μερικά χρόνια, προσέφερε σε όλους τους πελάτες που είχαν υποθήκη, μια δωρεάν ενεργειακή εκτίμηση στο σπίτι κάθε χρόνο και πλήρωνε στο φορέα «Φροντίδα για το κλίμα» ένα ποσό για να αντισταθμίσει το ένα πέμπτο των εκπομπών CO₂ του νοικοκυριού. Από το 2000, που εφαρμόζεται το πρόγραμμα οι δωρεές ανήλθαν σε 1.500.00£ (BBR,2007). Αυτό το είδος των «πράσινων» προϊόντων, θα μπορούσαν να αποτελέσουν παράδειγμα για παρόμοια, ακόμα πιο προχωρημένα, προϊόντα στο μέλλον.

IV.3.1.B ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

Στη Βόρεια Αμερική, ελκυστικά σχέδια και ρυθμίσεις δανείων έχουν αρχίσει να εμφανίζονται για «πράσινα» εμπορικά κτίρια, που χαρακτηρίζονται από χαμηλή κατανάλωση ενέργειας (που κυμαίνεται από 15 έως 25%), μείωση των αποβλήτων και της ρύπανσης σε σύγκριση με τα παραδοσιακά κτίρια. Λόγω αυτών των

"πράσινων" χαρακτηριστικών, κάποιοι αξιολογητές δανείων δίνουν τώρα μεγαλύτερη έμφαση σε μειωμένα λειτουργικά έξοδα, βελτιωμένη απόδοση και μεγαλύτερη διάρκεια ζωής. Ως εκ τούτου, το χαμηλότερο κόστος του έργου βελτιώνει τα καθαρά έσοδα λειτουργίας, στοιχείο που αποτελεί ένα πολύ βασικό παράγοντα κατά την αξιολόγηση δανείων, χρησιμοποιώντας την "εισοδηματική προσέγγιση" (Wells Fargo, 2005).

Μέσα από μια πιλοτική πρωτοβουλία του Πράσινου Δανείου, η πόλη του Τορόντο, μέσω του Ατμοσφαιρικού Ταμείου του Τορόντο (Toronto Atmospheric Fund) (TAF) και της Tridel, της μεγαλύτερης εταιρείας δημιουργίας συγκροτημάτων κατοικιών του Καναδά, συνεργάστηκαν για να κάνουν "πράσινα" εμπορικά δάνεια για κτίρια μέσω της εξοικονόμησης κόστους κατά τη διάρκεια ζωής της ενεργειακής απόδοσης του εξοπλισμού και των υλικών. Μετά την ολοκλήρωση του κατασκευαστικού έργου, η ενεργειακή απόδοση μετράται από ελεγκτές. Η εταιρία δημιουργίας συγκροτημάτων κατοικιών αποπληρώνει το δάνειο μέσω κεφαλαίων που διαφορετικά θα είχαν δαπανηθεί για θέρμανση, ψύξη και ηλεκτρική ενέργεια, με τη χρήση συμβατικού, λιγότερο αποδοτικού εξοπλισμού και υλικών. Για να εγκριθεί ένα δάνειο από την TAF / Tridel, το κτίριο που ανεγέρθηκε ή ανακαινίστηκε πρέπει να αποδείξει ότι εξοικονομεί ενέργεια κατά 25% σε σύγκριση με τον ίδιο κτίριο που σχεδιάστηκε για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του Καναδικού Εθνικού Μοντέλου του Κώδικα Ενέργειας. Οι εκπομπές για την εξοικονόμηση ενέργειας που παράγονται πρέπει να ποσοτικοποιηθούν μέσω ολοκληρωμένων μοντέλων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, που αναπτύχθηκαν και λειτουργούν από ανεξάρτητους συμβούλους (Tridel, 2006).

Τα τελευταία χρόνια, η Wells Fargo έχει αφιερώσει 720 εκατομμύρια δολάρια για "πράσινα" εμπορικά κτίρια στις ΗΠΑ. Το 2006, η Τράπεζα ολοκλήρωσε το δωδέκατο πιστοποιημένο με LEED κτίριο σχέδιο χρηματοδότησης, με ένα δάνειο για πρώτη υποθήκη αξίας 225 εκατομμυρίων δολαρίων σε θυγατρικές της εταιρείας JBG για την οικοδόμηση και την αναχρηματοδότηση ενός συγκροτήματος γραφείων μεγέθους 460.000 τετραγωνικών ποδιών, που αποτελείται από νέες και υφιστάμενες εγκαταστάσεις. Τα νέα και ανακαινισμένα "πράσινα" εμπορικά κτίρια αναμένεται να διαθέτουν τα ακόλουθα: πράσινη στέγη και διαχείριση του νερού σε περίπτωση καταιγίδας, εξοικονόμηση νερού, αυξημένη αποτελεσματικότητα εξαερισμού, χρήση

υλικών χαμηλής εκπομπής ρύπων και ενσωματωμένες περιοχές ανακύκλωσης εντός των κτιρίων (CSR Wire, 2006).

IV.3.1.Γ ΕΝΥΠΟΘΗΚΑ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

Τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια που είναι συνήθως εγγυημένα με δεύτερης τάξης υποθήκη, με τα μειωμένα επιτόκια που διαθέτουν, δίνουν μιας πρώτης τάξης ευκαιρία στα νοικοκυριά να εγκαταστήσουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή τεχνολογίες. Κατά το σχεδιασμό αυτών των προϊόντων οι τράπεζες έχουν συνεργαστεί με διάφορους παρόχους τεχνολογίας και περιβαλλοντικές ΜΚΟ.

Ένα δημοφιλές προϊόν χρηματοδότησης εισήχθη από τη New Resource Bank (NRB) το 2006, το οποίο αναπτύχθηκε για να βοηθήσει τους πελάτες στις ΗΠΑ να εγκαταστήσουν στις κατοικίες τους ηλιακή ενέργεια. Σε συνεργασία με τη SunPower Corporation, ένα κατασκευαστή υψηλής απόδοσης ηλιακών τεχνολογιών, η τράπεζα παρέχει ένα πρόγραμμα μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης, με στόχο να παρέχει στους πελάτες οικονομικά αποδοτικές επιλογές για την απόκτηση ανανεώσιμων πηγών ηλιακής ενέργειας. Σύμφωνα με το ηλιακό σύστημα χρηματοδότησης, οι πελάτες της NRB μετά την ολοκλήρωση της εγκατάστασης, δημιουργούν τη δική τους ηλεκτρική ενέργεια με τη χρήση της τεχνολογίας. Η διάρκεια αποπληρωμής του συγκεκριμένου δανείου είναι 25 έτη και ισοδυναμεί με την χρονική περίοδο, που έχουν εγγύηση τα ηλιακά πάνελ. Σε γενικές γραμμές, το συγκεκριμένο δάνειο ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές στην πολιτεία της Καλιφόρνια προσφέροντας εκατομμύρια ηλιακές στέγες, και εξοικονομώντας μεγάλα ποσά για τα συγκεκριμένα νοικοκυριά. Τέλος θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα έξοδα από τόκους σε ένα τέτοιου τύπου δάνειο εκπίπτουν από τη φορολογία στις ΗΠΑ (Enivronmental Finance, 2007).

IV.3.1.Δ ΠΡΑΣΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Με επιτόκια χαμηλότερα από τα τρέχοντα της αγοράς, πολλά πράσινα δάνεια αυτοκινήτων στοχεύουν να δώσουν κίνητρα για την αγορά αυτοκινήτων που επιδεικνύουν χαμηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και υψηλή αποδοτικότητα καυσίμων. Ο αριθμός αυτών των προϊόντων έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, με την πλειοψηφία τους να προσφέρονται στην Αυστραλία και την Ευρώπη. Τα πράσινα

δάνεια αυτοκινήτων έχουν αποδειχθεί ότι είναι ένας ιδανικός τρόπος για μικρότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να διαφοροποιηθούν μέσω της καινοτομίας, σύμφωνα με την οποία μπορούν να προσφέρουν εξειδικευμένα προϊόντα και υπηρεσίες (CUNA Mutual Group, 2006).

Το 2003, η τράπεζα MECU της Αυστραλίας, η πρώτη πιστωτική ένωση στον κόσμο που έγινε μέλος του UNEP-FI, πήρε το προβάδισμα στην αγορά δανείων αυτοκινήτων με τη δημιουργία ενός καινοτόμου προϊόντος το λεγόμενο Go Green δάνειο αυτοκινήτων. Το συγκεκριμένο προϊόν δεν παρέχει «πράσινα» δάνεια αυτοκινήτων σε ένα εξειδικευμένο τμήμα της αγοράς. Αντ' αυτού, για κάθε δάνειο με σκοπό την αγορά αυτοκινήτου η τράπεζα παρέχει ένα χαμηλό επιτόκιο ανάλογα με το ποσοστό αερίων του θερμοκηπίου που εκπέμπει το αγορασθέν αυτοκίνητο. Επιπλέον, καθόλη τη διάρκεια του δανείου του πελάτη, η τράπεζα δεσμεύεται για την αντιστάθμιση 100% των εκπομπών CO₂ του αυτοκινήτου. Από την έναρξη λειτουργίας του προϊόντος Go Green της, η τράπεζα MECU έχει δει μια άνοδο της τάξης του 45% στα δάνεια αυτοκινήτων (Banksia, 2005).

Στην Ευρώπη, οι προσφορές για "πράσινα" δάνεια αυτοκινήτων έχουν την τάση να συνδέουν το προϊόν με εκπαιδευτικές υπηρεσίες που υπογραμμίζουν τη μεγάλη συμβολή του τομέα των μεταφορών στις παγκόσμιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Για παράδειγμα, κάθε δάνειο αυτοκινήτων που προσφέρεται από την CFS Τράπεζα περιλαμβάνει ένα πακέτο καλωσορίσματος που παρέχει πληροφορίες σχετικά με την πράσινη αυτοκίνηση και συμβουλές οδήγησης για χαμηλότερη κατανάλωση καυσίμων. Η Βελγική Fortis Bank προσφέρει σημαντικές εκπτώσεις, έως και 10%, στα δάνεια για ενεργειακά αποδοτικά αυτοκίνητα και συμβουλεύει τους πελάτες σχετικά με το πώς μπορούν να πληρούν τις προϋποθέσεις για να ενταχθούν σε ένα πρόγραμμα της βελγικής κυβέρνησης σχετικό με «πράσινα αυτοκίνητα» που δίνει ιδιαίτερα φορολογικά κίνητρα.

Το 2003, η τράπεζα Vancity του Καναδά εισήγαγε ένα προϊόν δανεισμού σχετικό με υβριδικά αυτοκίνητα, το οποίο αργότερα αναμορφώθηκε για να συμπεριλάβει και άλλες επιλογές για καθαρό αυτοκίνητο. Παρά το γεγονός ότι το αρχικό προϊόν ήταν σωστά εστιασμένο όσον αφορά την επίτευξη «απόκτησης νέων μελών και αφοσίωσης των ήδη υπαρχόντων» και «καλών περιβαλλοντικών

αποτελεσμάτων» με 353 τόνους ετήσια μείωση των εκπομπών CO₂, οι πωλήσεις του δανείου ήταν απροσδόκητα χαμηλές. Τα αδύναμα αποτελέσματα, σύμφωνα με την τράπεζα το 2005, οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στην περιορισμένη προσφορά υβριδικών αυτοκινήτων στην αγορά, όπως και σε χαμηλή απόδοση σε βασικούς παράγοντες μάρκετινγκ (Harris, 2005).

Το νέο προϊόν της τράπεζας Vancity του Καναδά με τίτλο Clean Air Auto Loan, το οποίο εισήχθη το 2006, καλύπτει ένα ευρύ φάσμα οχημάτων με χαμηλές εκπομπές ρύπων. Το προϊόν βασίζεται σε διαφορετικές κατηγορίες οχημάτων ή βαθμίδες, όπου τα οχήματα της βαθμίδας 1 (π.χ. Prius, Insight της Honda, Civic Hybrid, κλπ.) θεωρούνται «ειδικά σχεδιασμένα για την καλύτερη περιβαλλοντική επίδοση». Η τράπεζα παρέχει στους ιδιοκτήτες οχημάτων της βαθμίδας 1 βασικό επιτόκιο (6%), το οποίο είναι συνήθως 3-4 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από ότι το κατά μέσο όρο επιτόκιο δανεισμού για αγορά αυτοκινήτων. Σύμφωνα με μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, η τράπεζα έχει αποκτήσει νέους πελάτες από την έναρξη του τροποποιημένου προϊόντος (Harris, 2005).

Ως γνωστόν, υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία από τεχνολογίες που είναι διαθέσιμες για να βοηθήσουν τις εταιρείες οδικών μεταφορών να μειώσουν το κόστος των καυσίμων και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ωστόσο, πολλές εταιρείες εμπορευματικών μεταφορών στη Βόρεια Αμερική στερούνται των απαιτούμενων κεφαλαίων για την προμήθεια αυτών των τεχνολογιών. Σε απάντηση αυτού ακριβώς του προβλήματος, η Bank of America συνεργάστηκε με την Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος των ΗΠΑ και τον εθνικό τομέα των εμπορευματικών μεταφορών για να προσφέρει στις μικρές επιχειρήσεις γρήγορα δάνεια, τα οποία δεν απαιτούν την παροχή εξασφαλίσεων και προσφέρουν ευέλικτους όρους στις εταιρείες φορτηγών για την αγορά των ενεργειακά αποδοτικών τεχνολογιών (US EPA, 2007). Τα εν λόγω δάνεια χρησιμοποιούνται επίσης για την απόκτηση ειδικών συσκευασιών αναβάθμισης, οι οποίες παρέχουν υψηλή αποδοτικότητα καυσίμων με μείωση των εκπομπών του CO₂, ικανές να βελτιώσουν την οικονομία καυσίμων των οχημάτων έως και 15%. Από το Νοέμβριο του 2006, το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει βοηθήσει τις εταιρείες μεταφορών εκτός από το να εξοικονομήσουν καύσιμα και χρήματα, να μειώσουν τις εκπομπές του CO₂ που οδηγούν σε κακή ποιότητα του αέρα και την αλλαγή του κλίματος. Επιπλέον, επειδή η πλειοψηφία των δικαιούχων δανείων

εξοικονομεί περισσότερα χρήματα κάθε μήνα από τα έξοδα που συνδέονται με την αποπληρωμή των δανείων, αυξάνονται τα κέρδη τους (US EPA, 2007).

IV.3.1.E ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΧΡΕΩΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΡΤΕΣ

Στη μεγάλη οικογένεια των πράσινων προϊόντων περιλαμβάνονται οι χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες που συνδέονται με περιβαλλοντικές δραστηριότητες. Οι πράσινες πιστωτικές κάρτες που προσφέρονται από τις περισσότερες μεγάλες εταιρείες πιστωτικών καρτών, συνήθως προσφέρουν δωρεές σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ίσες με περίπου μισή εκατοστιαία μονάδα σε κάθε αγορά προϊόντων, μεταφορά υπολοίπων ή ανάληψη μετρητών που πραγματοποιούνται από τον κάτοχο της κάρτας. Τα ετήσια επιτόκιο για τις πιστωτικές κάρτες συνήθως κυμαίνονται μεταξύ 15-22%, και πολλά από αυτά περιλαμβάνουν ετήσια τέλη χρήσης. Κατά τα τελευταία έτη, οι τράπεζες συνδέουν τις πιστωτικές κάρτες με προγράμματα αντισταθμιστικών οφελών, πρακτική που έχει γίνει ιδιαίτερα δημοφιλής μεταξύ των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Όπως και με άλλα αντισταθμιστικά προϊόντα, έτσι και αυτή η συμπληρωματική υπηρεσία μπορεί να υλοποιηθεί με μικρό κόστος για το δανειστή, ενώ και δυο οι πλευρές, δηλαδή πελάτες και τράπεζες έχουν απτά και σημαντικά οφέλη (Jeucken, 2004).

Η GreenCard Visa ισχυρίζεται ότι είναι η πρώτη πιστωτική κάρτα του κόσμου που προσφέρει ένα πρόγραμμα αντιστάθμισης ρύπων. Το προϊόν αυτό, το οποίο είναι διαθέσιμο μόνο στην Ολλανδία, έχει ως στόχο να αντισταθμίσει όλες τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που απελευθερώνονται μέσω της κατασκευής και χρήσης των προϊόντων ή των υπηρεσιών, που αγοράζονται με τη χρήση της εν λόγω πιστωτικής κάρτας. Οι πελάτες δεν πληρώνουν επιπλέον συνδρομές για να χρηματοδοτήσουν έργα για καθαρό περιβάλλον ως αντιστάθμιση για τις αγορές που κάνουν. Αντ' αυτού, με μία μόνο αρχική καταβολή 75 ευρώ που είναι απαραίτητη, μπορούν να αποκτήσουν και να χρησιμοποιήσουν το προϊόν, υπό την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιείται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Από το 2004 και έπειτα η GreenCard Visa απέκτησε πάνω από 20.000 πελάτες στην Ολλανδία (GreenCard Visa, 2007).

Τον Σεπτέμβριο του 2006, η Rabobank ξεκίνησε μια πρωτοποριακή «κλιματική πιστωτική κάρτα». Η τράπεζα δεσμεύεται να καταβάλει ένα ανάλογο ποσό για την υποστήριξη των έργων του WWF, ανάλογα με το ενεργειακό αποτύπωμα του προϊόντος ή της υπηρεσίας που αγοράζονται με την κάρτα.

Όσον αφορά τα φυσικά χαρακτηριστικά της «πράσινης» κάρτας, η Barclays έχει ηγετική θέση στο Ηνωμένο Βασίλειο στην παραγωγή χρεωστικών και πιστωτικών καρτών με ουδέτερο ισοζύγιο του άνθρακα. Μέχρι τα τέλη του 2006, είχαν εκδοθεί από την τράπεζα περίπου 11 εκατομμύρια κάρτες με ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα (Moneynews, 2006).

Δε θα πρέπει να λησμονήσουμε να αναφέρουμε την καμπάνια της τράπεζας Barclays «Είμαστε μαζί σε αυτό», μια πρωτοβουλία που στοχεύει να βοηθήσει κάθε νοικοκυριό στο Ηνωμένο Βασίλειο να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα κατά ένα τόνο μεταξύ 2007 και 2010. Τα κεντρικά χαρακτηριστικά των «πράσινων» πιστωτικών καρτών περιλαμβάνουν τις εκπτώσεις και τα χαμηλά επιτόκια δανεισμού που παρέχονται στους χρήστες κατά την αγορά φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών, όπως οι ενεργειακά αποδοτικές συσκευές. Επιπλέον, η Barclaycard δωρίζει το ήμισυ των μετά φόρων κερδών του τμήματος των πράσινων πιστωτικών καρτών για να χρηματοδοτήσει έργα μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, σε όλο τον κόσμο (Barclays, 2007).

IV.3.1.Z ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

Στην Αυστραλία, ένας πρωτοποριακός «πράσινος» καταθετικός λογαριασμός έχει τραβήξει ιδιαίτερα την προσοχή. Οι πελάτες της τράπεζας Westpac ενθαρρύνονται να υποστηρίξουν άμεσα τη βιώσιμη γεωργία με την εγγραφή τους σε ένα λογαριασμό με τον τίτλο Landcare Term Deposit Account. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, η τράπεζα προβαίνει σε ετήσια δωρεά στη οργάνωση Landcare η οποία βασίζεται στο μέσο υπόλοιπο καταθέσεων του πελάτη της. Σύμφωνα με την ανταπόκριση που είχε το προϊόν αυτό, το οποίο δίνει στους πελάτες τα ίδια χαρακτηριστικά που έχει η τακτική προθεσμιακή κατάθεση της τράπεζας, είναι η πρώτη τράπεζα της Αυστραλίας που παρέχει στους πελάτες την επιλογή να

επενδύσουν τα κεφάλαιά τους κατά τρόπο που να βοηθούν το περιβάλλον (Westpac, 2006).

Η Shorebank, η πρώτη οργανωμένη τράπεζα στη Βόρεια Αμερική αφιερωμένη στην αειφορία με βάση την οικονομική αναζωογόνηση, προσφέρει στους πελάτες το προϊόν EcoDeposits που προορίζεται για τη χορήγηση δανείων σε ενεργειακά αποδοτικές επιχειρήσεις, με στόχο τη μείωση των αποβλήτων, της ρύπανσης, και τη διατήρηση των φυσικών πόρων. Το 2002, το EcoDeposits προσέλκυσε 57 εκατομμύρια δολάρια σε καταθέσεις, και μέχρι το 2004 το ποσό αυτό είχε ανέβει περίπου σε 82 εκατομμύρια δολάρια, που αντιπροσωπεύουν πάνω από 2.000 επενδυτές με μέσο όρο ανά επενδυτή 40.000 δολάρια (NRTEE, 2004).

Μέχρι τα τέλη του 2006, η Bank of America είχε προσφέρει στους πελάτες την ευκαιρία να υποστηρίξουν τις προσπάθειες αναδάσωσης και προστασίας της φύσεως με βάση τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονταν τον έλεγχο του λογαριασμού ταμειυτηρίου τους. Η τράπεζα προσέφερε ένα δολάριο ανά πελάτη σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για κάθε τραπεζικό συνδρομητή που επέλεγε να σταματήσει την παράδοση της κίνησης του λογαριασμού εκτυπωμένου σε χαρτί. Αυτή η προσφορά προϊόντων, σε συνδυασμό με την διαφημιστική εκστρατεία της τράπεζας «Σώζοντας ένα δέντρο, διατηρείτε ένα δάσος», ήταν ιδιαίτερα σημαντική, διότι όχι μόνο μείωσε την ποσότητα του χαρτιού που χρησιμοποιείται για την ενημέρωση των πελατών, αλλά επίσης έστρεψε το ενδιαφέρον στο πρόβλημα της αποψίλωσης των δασών (Bank of America, 2006).

IV.3.1.H ΛΟΙΠΑ ΠΡΑΣΙΝΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Τον Ιανουάριο του 2007, η τράπεζα HSBC συνεισέφερε λεφτά σε διάφορες περιβαλλοντικές ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένων των Earthwatch, Botanic Gardens Conservation International, The Climate Group και Encams, εφόσον οι πελάτες επέλεγαν διάφορα πράσινα τραπεζικά προϊόντα.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η Barclays ξεκίνησε μια πρωτοβουλία για να ενθαρρύνει τους καταναλωτές να αντισταθμίσουν τις εκπομπές CO₂ που σχετίζονται με τα αεροπορικά ταξίδια. Σε συνεργασία με την οργάνωση Climate Care, η Barclays

δημιούργησε μια ιστοσελίδα για το συγκεκριμένο προϊόν, με τα κεφάλαια να επενδύονται στην εξοικονόμηση ενέργειας, στην αποκατάσταση των δασών και σε έργα για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στις αναπτυσσόμενες χώρες (Climate care and Barclays, 2007). Σύμφωνα με πληροφορίες όλα τα λεφτά για το συγκεκριμένο προϊόν θα πάνε για την κλιματική αλλαγή, ενώ τίποτα δε θα διατεθεί στην τράπεζα. Το σλόγκαν της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας «Προτού αναχωρήσετε για αεροπορικό ταξίδι, αντισταθμίστε» έχει σαν στόχο την ευαισθητοποίηση των πελατών για τις πρακτικές αντιστάθμισης.

Ένας από τους κύριους «πράσινους» οικονομικούς τομείς προϊόντων που πρέπει να αξιολογηθεί από τις ευρωπαϊκές τράπεζες είναι η περιβαλλοντική χρηματοδοτική μίσθωση, η οποία παρέχει φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες σε προνομιακές τιμές για τους εμπορικούς πελάτες. Ορισμένες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προώθηση του «πράσινου» leasing μέσω εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινού και με προγράμματα που παρέχουν κίνητρα για τις επιχειρήσεις. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση της Ολλανδίας έχει, εδώ και αρκετά χρόνια, δώσει κίνητρα σε εγχώριες τράπεζες να προσφέρουν τα προϊόντα αυτά στις εγχώριες επιχειρήσεις που θέλουν να επενδύσουν σε φιλικό προς το περιβάλλον εξοπλισμό. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της κυβέρνησης, το κόστος που σχετίζεται με τις επενδύσεις αυτές μπορεί να αφαιρεθεί από τα φορολογητέα κέρδη τους, δίνεται επίσης η δυνατότητα για ταχεία απόσβεση σε περιβαλλοντικές επενδύσεις, καθώς και η εξοικονόμηση ενέργειας με προγράμματα επιδότησης των επενδύσεων. Η Rabobank είναι ένας παγκόσμιος ηγέτης στον τομέα της «πράσινης» χρηματοδοτικής μίσθωσης, καθώς διοχέτευσε περίπου 103 εκατομμύρια ευρώ μέσω «πράσινης» χρηματοδοτικής μίσθωσης, το 2005 (Rabobank, 2006).

Μια σειρά από τράπεζες εξετάζουν τη δυνατότητα να παρέχουν μικροπιστώσεις προς ιδιώτες και μικρομεσαίες επιχειρήσεις που στερούνται γενικά πίστωσης, για τη χρηματοδότηση μικρών περιβαλλοντικών έργων, όπως μικρές ηλιακές εγκαταστάσεις. Στην Ευρώπη, η Credit Suisse, η Societe Generale και η Santander έχουν εισέλθει πρόσφατα σε αυτή την αγορά με την αναχρηματοδότηση τοπικών δανειστών, ενώ η Barclays σχεδιάζει να παρέχει υπηρεσίες πράσινης μικροχρηματοδότησης σε αναπτυσσόμενες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Νότιας Αφρικής και της Γκάνας. Σε μια έρευνα σε 34 επιλεγμένες τράπεζες, μεταξύ των ετών

1998 και 2000, διαπιστώθηκε ότι τέσσερις τράπεζες στη Βόρεια Αμερική, και τρεις στην Ευρώπη έχουν τμήμα μικροχρηματοδότησης. Τέσσερις από τις τράπεζες αυτές προσφέρουν μικροχρηματοδότηση σε αναπτυσσόμενες χώρες, όπως οι εξής: Rabobank, Deutschebank, Citigroup και Royal Bank of Canada (Jeucken, 2004).

IV.3.2 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

Η εταιρική και επενδυτική τραπεζική, η λεγόμενη και «χονδρική τραπεζική», αφορά τράπεζες οι οποίες παρέχουν τραπεζικές λύσεις για μεγάλες επιχειρήσεις, ιδρύματα, κυβερνήσεις και άλλους δημόσιους οργανισμούς με πολύπλοκες οικονομικές ανάγκες, συνήθως σε διεθνές πεδίο. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που προσφέρουν εταιρική και επενδυτική τραπεζική μπορούν να εγγυηθούν για ζητήματα χρέους, τόσο για τους εταιρικούς πελάτες όσο και για τον δημόσιο τομέα, να παρέχουν τεχνογνωσία για τη διαχείριση κεφαλαίων και συμβουλές στις εταιρικές συγχωνεύσεις και εξαγορές. Οι τράπεζες λειτουργούν ως ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, αντλώντας κεφάλαια (είτε μέσω ιδίων κεφαλαίων είτε μέσω δανεισμού) από εμπορία συναλλάγματος, εμπορευμάτων και μετοχικών τίτλων στην πρωτογενή αγορά. Ο χώρος αυτός περιλαμβάνει πολύ εξελιγμένα προγράμματα διαχείρισης κεφαλαίων, όπως την αγορά παραγώγων και συναλλαγές σε ξένο συνάλλαγμα. Τέλος δε θα πρέπει να λησμονήσουμε να αναφέρουμε την τιτλοποίηση περιουσιακών στοιχείων, μια ραγδαία αναπτυσσόμενη διαδικασία κατά την οποία τα περιουσιακά στοιχεία (π.χ. επιχειρηματικά δάνεια, πιστωτικές κάρτες) μετατρέπονται σε εμπορεύσιμα χρεόγραφα που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των επενδυτών.

IV.3.2.A ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ

Η χρηματοδότηση μεγάλων έργων αποτελείται από ένα μίγμα ιδίων κεφαλαίων και δανεισμού, και αναφέρεται στα δάνεια που προσφέρονται στη χονδρική τραπεζική για τη χρηματοδότηση μεγάλων έργων υποδομής. Αυτά τα στοχοθετημένα έργα, που συνήθως συναντώνται σε τομείς όπως οι τηλεπικοινωνίες, τα πετροχημικά και οι φυσικοί πόροι, λαμβάνουν δάνεια που εξοφλούνται στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μέσω των εσόδων που δημιουργούνται από το εκάστοτε έργο. Βάσει μιας συμφωνίας χρηματοδότησης του έργου, το 30-40% γενικά

χρηματοδοτείται από εισφορές κεφαλαίου, και το άλλο 60-70% μέσω τραπεζικού δανεισμού (Banktrack).

Στη Βόρεια Αμερική, η JPMorgan και η Citigroup μετρούν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου όσον αφορά τις επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας (η Citigroup μόνο όσον αφορά τις νέες επενδύσεις). Η JPMorgan ενθαρρύνει την ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών ενέργειας με την ποσοτικοποίηση των χρηματοοικονομικών εξόδων των εκπομπών, και στη συνέχεια εσωτερικεύει τις οικονομικές αναλύσεις που σχετίζονται με τη συναλλαγή. Η Bank of America έχει δεσμευτεί να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση στον τομέα της ενέργειας.

Ένας μεγάλος αριθμός τραπεζών έχει δημιουργήσει ειδικά τμήματα αφιερωμένα σε μεγάλα έργα με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως η Rabobank και η Barclays. Άλλες τράπεζες εξειδικεύονται σε μια ή περισσότερες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως για παράδειγμα η BNP Paribas, η οποία είναι ο κορυφαίος χρηματοδότης αιολικών πάρκων στον κόσμο κατέχοντας ένα ποσοστό της τάξης του 13,4% παγκοσμίως κατά το έτος 2005. Η πλειοψηφία των μεγάλων τραπεζών μέχρι το 2005 παρείχε πιστωτικά όρια για χρηματοδότηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η JPMorgan σταδιακά γίνεται ένας ανταγωνίσimos παίκτης στην αγορά της αιολικής ενέργειας. Τέλος γίνονται αρκετές προσπάθειες ώστε η JPMorgan να γίνει ανταγωνιστική και σε άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως η ηλιακή, η γεωθερμική και η βιομάζα.

Η WestLB έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο χώρο των βιοκαυσίμων κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, χρηματοδοτώντας πάνω από 1,5 δισεκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή και την ανάπτυξη εγκαταστάσεων αιθανόλης στις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, η WestLB χρηματοδότησε με 325 εκατομμύρια δολάρια μια υψηλού προφίλ εταιρεία, την Pacific Ethanol Inc, για την ανάπτυξη και την κατασκευή πέντε εργοστασίων αιθανόλης στη δυτική ακτή. Μόλις ολοκληρωθεί, το συγκεκριμένο έργο η εταιρεία Pacific Ethanol, θα είναι ένας από τους μεγαλύτερους παραγωγούς εναλλακτικών καυσίμων στις ΗΠΑ.

Το 2005, η Dexia ξεκίνησε με έδρα τις ΗΠΑ, ένα έργο που ονομάζεται «Invenenergy», μια πρωτοβουλία που συνδυάζει τη χρηματοδότηση ενός χαρτοφυλακίου έργων αιολικής ενέργειας με την κατασκευή και ανάπτυξη αιολικών πάρκων. Μάλιστα για το έργο «Invenenergy», η Dexia βραβεύτηκε από το περιοδικό Project Finance Magazine με το βραβείο «2005 Deal of the Year» αποτελώντας για το περιοδικό «το πρώτο πλήρες χρηματοδοτικό πακέτο για την κατασκευή έργων αιολικής ενέργειας» και βάζοντας την Dexia ως ηγέτη στην τραπεζική χρηματοδότηση για χαρτοφυλάκια αιολικής ενέργειας στη Βόρεια Αμερική (Euromoney Institutional Investor PLC, 2005).

IV.3.2.B ΤΙΤΛΟΠΟΙΗΣΗ

Έργα υποδομών μεγάλης κλίμακας μπορούν να χρηματοδοτηθούν μέσω των λεγόμενων asset-backed securities (ένα είδος ομολόγων) που σχετίζονται με την περιβαλλοντική υποδομή. Μέσω της αναδοχής, οι επενδυτικές τράπεζες αγοράζουν νέα ομόλογα σε εγγυημένη τιμή, τα οποία στη συνέχεια μεταπωλούνται σε θεσμικούς επενδυτές.

Ένα παράδειγμα τέτοιου ομολόγου είναι αυτό που έχει σχεδιαστεί για τη χρηματοδότηση ενός προγράμματος αναδάσωσης στον Παναμά, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα κατά μήκος της Διώρυγας του Παναμά. Η αναδάσωση κατά μήκος του καναλιού θα έχει ως στόχο τη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτινων ροών κατά μήκος της όχθης. Το έργο, που ονομάζεται «Πέρα από την ξυλεία», θα γίνει με αναδοχή 25-ετούς ομολόγου, ενώ εταιρείες που μεταφέρουν τα προϊόντα τους μέσω της Διώρυγας, όπως η εταιρεία Wal-Mart, και άλλοι επενδυτές θα αγοράσουν το συγκεκριμένο ομόλογο. Σύμφωνα με το μεσίτη του έργου, «το 40% των προϊόντων των ΗΠΑ διασχίζουν τη διώρυγα του Παναμά, και το κόστος της ασφάλισης έναντι ζημιών είναι τεράστιο». Επιπλέον, η εταιρεία που κατέχει τη Διώρυγα του Παναμά, ισχυρίζεται ότι «τα δύο τρίτα του κινδύνου του έργου σχετίζονται με το περιβάλλον, έτσι το έργο πέρα από τα προϊόντα ξυλείας που θα προσφέρει, θα μειώσει σημαντικά την έκθεση κινδύνου για τους ασφαλιστές, ενώ οι χρήστες του καναλιού θα πληρώνουν χαμηλότερα ασφάλιστρα μετά την αγορά του συγκεκριμένου ομολόγου (The Banker,2007). Έχοντας αυτές τις παρατηρήσεις κατά νου, συμπεραίνουμε ότι η μακροπρόθεσμη φύση του συγκεκριμένου ομολόγου

συνδυάζεται αποτελεσματικά με την ανάγκη για μακροπρόθεσμες απαιτήσεις από τους παραδοσιακούς επενδυτές.

Για να βοηθηθούν οι ασφαλιστές να χρηματοδοτήσουν τον λεγόμενο κίνδυνο καταστροφής, έχουν αναπτυχθεί διάφορα προϊόντα. Αυτό σημαίνει ότι οι ασφαλιστές και οι επενδυτές είναι σε θέση να ανταλλάσσουν ομόλογα που περιλαμβάνουν το πακέτο των κινδύνων των φυσικών καταστροφών. Σύμφωνα με το International Standard Organization (ISO), πέρα από το μακροπρόθεσμο, η τιτλοποίηση των κινδύνων καταστροφής παρέχει σημαντική δυναμικότητα παρέχοντας ασφάλιση στους ασφαλιστές που αντιλαμβάνονται την τιτλοποίηση ως οικονομικά αποτελεσματικό μέσο για την διασπορά του κινδύνου και στους επενδυτές που αντιλαμβάνονται την μείωση του κινδύνου καταστροφής ως ενίσχυση της απόδοσης των χαρτοφυλακίων τους (ISO, 1999). Από το 1995, οι επενδυτές έχουν δεσμεύσει περίπου 4,7\$ δισεκατομμύρια δολάρια σε διάφορα οχήματα τιτλοποίησης των κινδύνων καταστροφής, ποσό το οποίο περιλαμβάνει και αντικείμενα χρηματιστηριακής διαπραγμάτευσης.

IV.3.2.Γ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Οι τράπεζες εξετάζουν πλέον σοβαρά τα περιβαλλοντικά ζητήματα κατά τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω των κεφαλαιαγορών (δημόσιες εγγραφές και έκδοση ομολόγων). Ειδικότερα, οι τράπεζες μπορούν να διαδραματίσουν καίριο - και κερδοφόρο - ρόλο στην παροχή βοήθειας με δημόσιες εγγραφές για τους καθαρούς παρόχους τεχνολογίας και άλλες επιχειρήσεις εμπορίας περιβαλλοντικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Οι νεοσυσταθείσες επιχειρήσεις χρειάζονται τα επιχειρηματικά κεφάλαια και αναζητούν επικερδείς τρόπους για να καλύψουν τις περιβαλλοντικές τους ανάγκες, πριν εισαχθούν στο χρηματιστήριο. Τα επιχειρηματικά κεφάλαια μπορεί να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να εξασφαλίσουν την χρηματοδότηση που απαιτείται για να αναπτυχθούν, και τελικά να οδηγήσουν σε υγιείς αποδόσεις για τους μετόχους. Οι επενδυτικές τράπεζες μπορούν στη συνέχεια να βοηθήσουν τις αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις να γίνουν γνωστές στο ευρύ κοινό. Για παράδειγμα, το 2005, η ABN

AMRO Rothschild υποστήριξε την αρχική δημόσια εγγραφή της εταιρείας EcoSecurities, η οποία εμπορεύεται πιστώσεις άνθρακα. Αν και είχε ζωή μόλις ενός έτους, οι μετοχές της EcoSecurities αυξήθηκαν κατά 88% σε ένα έτος (Wills, 2007).

Άλλο παράδειγμα αποτελεί η Citigroup Venture Capital International (CVCI) η οποία εστιάζει στην εναλλακτική ανάπτυξη των αγορών ενέργειας σε όλο τον κόσμο και είναι υπεύθυνη για το Πρόγραμμα Επενδύσεων Βιώσιμης Ανάπτυξης της τράπεζας Sustainable Development Investment Program (SDIP). Το SDIP κάνει επενδύσεις ιδιωτικών μετοχικών κεφαλαίων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στη βιώσιμη δασοκομία, στη διαχείριση των υδάτινων πόρων, στη διαχείριση των αποβλήτων, στις καθαρές τεχνολογίες, στην ενεργειακή απόδοση και στις αγορές δικαιωμάτων εκπομπών άνθρακα (CVCI, 2007).

IV.3.2.Δ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ

Μια σειρά από παράγωγα προϊόντα έχουν δημιουργηθεί για να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις των οποίων οι δραστηριότητες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις καιρικές συνθήκες και επιδρούν καταλυτικά στη μεταβλητότητα των εσόδων τους. Μετεωρολογικά παράγωγα προσφέρονται για παράδειγμα από την Goldman Sachs και είναι χρηματοπιστωτικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με αρνητικές ή απρόβλεπτες καιρικές συνθήκες. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα παράγωγα αιολικής ενέργειας, τα οποία επιτρέπουν στους παραγωγούς αιολικής ενέργειας να αντισταθμίσουν δυσμενείς συνθήκες ανέμου. Οι πληρωμές γίνονται στους παραγωγούς αιολικής ενέργειας, εφόσον τα έσοδα πέσουν κάτω από ένα προκαθορισμένο επίπεδο. Οι τράπεζες ABN AMRO, η Rabobank και η Goldman Sachs διαθέτουν τέτοιου τύπου παράγωγα.

IV.3.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η διαχείριση κεφαλαίων έχει γίνει ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς του χρηματοπιστωτικού τομέα. Ο χώρος αυτός επικεντρώνεται στην παροχή χρηματοοικονομικών συμβουλών σε πελάτες σχετικά με την αγορά ακινήτων, τα αμοιβαία κεφάλαια, τη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, τους φόρους, την ιδιωτική τραπεζική και πλήρεις υπηρεσίες σε χρηματιστηριακές συναλλαγές. Οι

διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων ειδικεύονται στον τομέα της συμβουλευτικής, και συνήθως απαιτούνται αυστηρές οικονομικές αναλύσεις, για τα εκάστοτε περιουσιακά στοιχεία και την όποια επιλογή μετοχών, η εφαρμογή σχεδίου, καθώς και η τακτική παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων της επενδυτικής δραστηριότητας. Οι κύριοι τομείς της διαχείρισης κεφαλαίων περιλαμβάνουν τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων, των συνταξιοδοτικών ταμείων και των ιδιωτικών περιουσιακών στοιχείων (Deloitte, 2006).

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφερθούμε στην έννοια «πράσινα funds». Η οικολογική συνείδηση έχει περάσει σταδιακά και στον χώρο των επενδύσεων με τα λεγόμενα eco-funds. Ο κλάδος των επενδύσεων διέκρινε νωρίς την τάση προς την οικολογία, και έτσι έχουν δημιουργηθεί ορισμένοι δείκτες με πακέτα μετοχών. Σαφής ορισμός της έννοιας των eco-funds δεν μπορεί να διατυπωθεί, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις ο κανόνας που ισχύει είναι ότι τα πράσινα funds επενδύουν κυρίως σε επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τους φυσικούς πόρους με τρόπο που να στηρίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Για όσους ενδιαφέρονται να επενδύσουν αποκλειστικά και μόνο σε «καθαρά» οικολογικά funds υπάρχουν τα funds περιβαλλοντικής τεχνολογίας τα οποία με πάρα πολύ αυστηρά κριτήρια επενδύουν αποκλειστικά σε επιχειρήσεις που αναπτύσσουν και αξιοποιούν τεχνολογίες οι οποίες στηρίζουν απολύτως τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως για παράδειγμα την παραγωγή ηλεκτρισμού μέσω αιολικής ή ηλιακής ενέργειας. Ακόμη υπάρχουν τα «ηθικά» funds, τα οποία δεν έχουν απαραίτητα σχέση με την οικολογία και το περιβάλλον, αλλά έχουν περισσότερο κριτήρια κοινωνικής και πολιτικής ορθότητας, όπως για παράδειγμα εάν οι εταιρείες αποδεδειγμένα τηρούν τους κανόνες ίσης μεταχείρισης γυναικών και μειονοτήτων ή εάν εκμεταλλεύονται την παιδική εργασία.

Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάμε αρκετές συγκρίσεις των αποδόσεων των συμβατικών αμοιβαίων κεφαλαίων με τα λεγόμενα «πράσινα». Έτσι οι Mallet and Michelson το 2005 κάνοντας μια αναλυτική σύγκριση των αποδόσεων μεταξύ πράσινων και συμβατικών αμοιβαίων κεφαλαίων, οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι δεν παρουσιάζονται ιδιαίτερες διαφορές στις αποδόσεις των ξεχωριστών αυτών αμοιβαίων κεφαλαίων (Mallet and Michelson, 2005).

Η εξέλιξη των βιώσιμων επενδυτικών κεφαλαίων έχει ανταποκριθεί στην αύξηση της πολυπλοκότητας κατά την αξιολόγηση των επενδύσεων. Η πρώτη γενιά κεφαλαίων είχε κριτήρια αποκλεισμού κοινωνικά ή περιβαλλοντικά, ενώ η δεύτερη γενιά χρησιμοποιούσε θετικά κριτήρια που επικεντρώνονται στις προοδευτικές κοινωνικές ή περιβαλλοντικές πολιτικές και πρακτικές. Τέλος στην τρίτη γενιά κεφαλαίων ισχύουν τόσο κριτήρια αποκλεισμού όσο και θετικά κριτήρια για την αξιολόγηση και την επιλογή πιθανών επενδύσεων.

Από την έναρξή του το 1997, το UBS (Lux) Equity Fund - Eco Performance - έχει επιδείξει ισχυρές επιδόσεις. Μέσα σε τέσσερα χρόνια, το σύνολο του ενεργητικού έφτασε σχεδόν τα 250 εκατ.\$, οπότε και έγινε ένα από τα μεγαλύτερα πράσινα επενδυτικά κεφάλαια του κόσμου, με το 80% των περιουσιακών στοιχείων να κατευθύνονται προς τους οικολογικούς ηγέτες και το 20% στην οικολογική καινοτομία. Σύμφωνα με τη UBS, το Fund αυτό καθοδηγείται από την κατανόηση ότι η υψηλότερη οικολογική αποδοτικότητα οδηγεί σε εξοικονόμηση κόστους, και αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε μεγαλύτερα κέρδη, κάνοντας πιο ελκυστικές τις αποδόσεις (UBS Global Asset Management, 2006).

IV.3.4 ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Ο ασφαλιστικός κλάδος μπορεί γενικά να χωριστεί σε δύο κατηγορίες: Ασφάλειες Ζωής και Γενικές Ασφάλειες. Η λεγόμενη «Πράσινη» ασφάλιση εμπίπτει στην τελευταία κατηγορία και συνήθως περιλαμβάνει δύο τομείς προϊόντων: 1) Εκείνα που επιτρέπουν μια διαφοροποίηση των ασφαλιστρών, με βάση περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά και 2) Ασφαλιστικά προϊόντα ειδικά προσαρμοσμένα για τις καθαρές τεχνολογίες και τη μείωση των ρύπων.

Η ασφάλιση με τον τίτλο «Pay As You Drive™» προσφέρεται από διάφορες ευρωπαϊκές και βορειοαμερικανικές ασφαλιστικές εταιρείες, ως κίνητρο για τους ιδιοκτήτες των οχημάτων να οδηγούν λιγότερο συνδέοντας το ασφάλιστρο με την πραγματική χρήση των οχημάτων. Η εταιρεία Aniva με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο και οι εταιρείες Versicherungen και Gerling της Γερμανίας προσφέρουν αυτό το προϊόν. Το 2007, η εταιρεία Aniva του Ηνωμένου Βασιλείου με τη χρήση τηλεματικής τεχνολογίας αξιολόγησε εάν, τότε και σε ποιο βαθμό οι πελάτες

χρησιμοποιούσαν το αυτοκίνητο. Σύμφωνα με την εταιρεία, αυτή η λειτουργία έγινε για να παρέχει στους πελάτες τον έλεγχο, την επιλογή και την ευελιξία τους, πάνω στα ασφάλιστρα. Κάνοντας πιλοτικά την εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος η εταιρεία διαπίστωσε ότι μειώθηκε η νυκτερινή οδήγηση, γεγονός που οδήγησε σε μείωση των ατυχημάτων κατά 20% και σε μείωση των ασφαλίσεων κατά 30% (Aviva, 2007).

Στα τέλη του 2006, ο ασφαλιστικός κολοσσός AIG συνεργάστηκε με την Marsh προκειμένου να σχεδιάσει ασφαλιστικά προϊόντα σχετικά με τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, καθώς και άλλα ασφαλιστικά προϊόντα που σχετίζονταν με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Διάφορες Ευρωπαϊκές ασφαλιστικές εταιρείες έχουν σχεδιάσει επίσης ειδικά προϊόντα για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Για παράδειγμα, η Lloyds του Λονδίνου προσφέρει ασφάλεια που προστατεύει τον εγκαταστάτη ή τον ιδιοκτήτη ενός σχεδίου ενεργειακής απόδοσης όταν η συγκεκριμένη επένδυση δεν αποδίδει τα προσδοκώμενα έσοδα και η Munich Re, παρέχει ειδική ασφάλιση για την κάλυψη των κινδύνων που συνδέονται με τη γεωθερμική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΠΡΑΣΙΝΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι μεγάλοι χρηματοπιστωτικοί όμιλοι της Ελλάδος με κάποια ομολογουμένως καθυστέρηση, αντιλήφθηκαν ότι είναι απαραίτητο να κάνουν μια στροφή στα λεγόμενα «πράσινα» τραπεζικά προϊόντα. Η στροφή αυτή άργησε να γίνει σε σύγκριση με τα μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του υπόλοιπου ανεπτυγμένου κόσμου, κυρίως λόγω της ελλιπούς ελληνικής νομοθεσίας. Όταν όμως δημιουργήθηκε το κατάλληλο νομικό πλαίσιο, τότε τα αντανακλαστικά των ελληνικών τραπεζών ήταν άμεσα και μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα, πλήθος πράσινων προϊόντων κατέκλισαν την ελληνική αγορά. Τα πιο δημοφιλή προϊόντα μέχρι στιγμής στην Ελλάδα αναδείχθηκαν τα δάνεια για Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, οι πράσινες πιστωτικές κάρτες και δάνεια για εξοικονόμηση ενέργειας. Επίσης θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ορισμένες ελληνικές τράπεζες προσπαθούν να μειώσουν, κατά το μέτρο του δυνατού, το ενεργειακό τους αποτύπωμα και να προβούν σε δράσεις όπως η ανακύκλωση προκειμένου να κερδίσουν υποστήριξη από ένα όλο και αυξανόμενο ποσοστό Ελλήνων που είναι ευαίσθητοι σε περιβαλλοντικά ζητήματα.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε εκτενώς στα πλέον δημοφιλή δάνεια των ελληνικών τραπεζών τα οποία αφορούν την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων καθώς και σε καλές πρακτικές δύο μεγάλων ελληνικών τραπεζών.

V.1 ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΪΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Οι μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι αφουγκραζόμενοι την δυναμική που παρουσιάζει η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων προχώρησαν στη δημιουργία ειδικών προϊόντων δανεισμού. Σε αυτά υπάρχουν σημαντικές διαφορές τόσο στα επιτόκια δανεισμού, όσο και στον τρόπο διασφάλισης αυτών των δανείων. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε αναλυτικά στα προϊόντα που προσφέρουν οι κυριότερες ελληνικές τράπεζες, με την απαραίτητη υποσημείωση ότι υπολογίζουμε σαν ξεχωριστές οντότητες τράπεζες που είναι σε διαδικασία συγχωνεύσεων, αλλά που δεν έχουν ολοκληρωθεί προς το παρόν. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν έχουμε:

A) ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Το δάνειο «φωτοβολταϊκό σπίτι» έχει σαν σκοπό την αγορά και εγκατάσταση Φωτοβολταϊκού Συστήματος σε ταράτσα ή/και στέγη, στο πλαίσιο του Ειδικού

Προγράμματος Ανάπτυξης Φωτοβολταϊκών Συστημάτων μέχρι 10 kWp (ΦΕΚ 1079/B/04-06-2009).

Το ποσό μπορεί να ανέλθει έως το 100% των δαπανών που αφορούν στον σκοπό του δανείου, από € 1.500 έως και € 40.000 χωρίς την εγγραφή υποθήκης. Το επιτόκιο σε μια τέτοια περίπτωση είναι το Euribor 3M κυμαινόμενο με περιθώριο προσαύξησης 7,45%. Η περίοδος αποπληρωμής είναι από 3 έως 10 έτη.

Παρέχεται η δυνατότητα χορήγησης του δανείου με εγγραφή προσημείωσης υποθήκης σε ακίνητο επαρκούς διασφαλιστικής αξίας. Σε αυτή την περίπτωση, οι όροι χρηματοδότησης είναι ακόμη ευνοϊκότεροι. Πιο συγκεκριμένα, το ποσό μπορεί να ανέλθει έως τα 50.000€ με κυμαινόμενο επιτόκιο και περιθώριο προσαύξησης 3,95%. Επίσης η διάρκεια αποπληρωμής του δανείου μπορεί να είναι από 3 έως 15 έτη.

Τέλος θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στη σύμβαση του δανείου δεν είναι απαραίτητη η εκχώρηση της σύμβασης συμψηφισμού με τη ΔΕΗ.

B)ALPHA BANK

Το δάνειο «Ενεργειακό σπίτι» δίνει τη δυνατότητα σε όσους επιθυμούν να εγκαταστήσουν φωτοβολταϊκά συστήματα.

Το ποσό του δανείου κυμαίνεται από 1.500€ έως 40.000€ χωρίς προσημείωση ακινήτου. Σε μια τέτοια περίπτωση το επιτόκιο δανεισμού είναι κυμαινόμενο με περιθώριο προσαύξησης 8,75%. Η περίοδος αποπληρωμής είναι από 6 έως 84 μήνες.

Σαφώς ευνοϊκότεροι είναι οι όροι σε περίπτωση ενυπόθηκου δανεισμού. Σε μια τέτοια περίπτωση το ποσό του δανείου μπορεί να ανέλθει έως τα 100.000€. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με περιθώριο 3,10%, ενώ η αποπληρωμή του δανείου είναι από 5 έως 20 έτη.

Γ)EUROBANK

Ίσως το πιο δημοφιλές πρόγραμμα δανεισμού για φωτοβολταϊκά συστήματα στην Ελλάδα είναι το «Πράσινο δάνειο κατοικίας-Φωτοβολταϊκά». Σε γενικές γραμμές υπάρχουν δύο δυνατότητες για δανεισμό. Η μία είναι η υποχρεωτική προσημείωση ακινήτου, ενώ η άλλη είναι η υποχρεωτική εκχώρηση της σύμβασης συμψηφισμού με τη ΔΕΗ.

Πιο συγκεκριμένα στην περίπτωση προσημείωσης ακινήτου το ποσό του δανεισμού ανέρχεται από 3.000€ έως 60.000€. Το επιτόκιο είναι το Euribor 3M με περιθώριο προσαύξησης 3,90%, ενώ υπάρχει η δυνατότητα για επιλογή σταθερού επιτοκίου 6,40% για μια πενταετία. Η αποπληρωμή του δανείου είναι από 3 έως 25 έτη.

Στην περίπτωση εκχώρησης της σύμβασης συμψηφισμού το ποσό ανέρχεται από 3.000€ έως 45.000€. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με 5,95% περιθώριο προσαύξησης, ενώ η αποπληρωμή του δανείου είναι από 3 έως 12 έτη.

Δ)ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Το αντίστοιχο πρόγραμμα δανεισμού της Τράπεζας Πειραιώς έχει τον πολύ απλό τίτλο «Φωτοβολταϊκά συστήματα». Όπως στις προηγούμενες περιπτώσεις, έτσι και εδώ υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ δανεισμού με εγγραφή υποθήκης ή μόνο με προσωπική εγγύηση.

Αναλυτικότερα, σε περίπτωση δανεισμού χωρίς πρόσθετη διασφάλιση το ποσό ανέρχεται από 3.000€ έως 50.000€. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με 6% περιθώριο προσαύξησης και η αποπληρωμή του δανείου ξεκινάει από 2 και φτάνει στα 12 έτη.

Σε περίπτωση εγγραφής υποθήκης το ποσό απλώς θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο των 10.000€. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με περιθώριο 3,75, ενώ το δάνειο μπορεί να έχει διάρκεια από 2 έως 25 έτη.

Ε)ΑΤΕΒΑΝΚ

Το πρόγραμμα δανεισμού της ΑΤΕΒΑΝΚ τιτλοφορείται «Πράσινη ενεργειακή αναβάθμιση κατοικίας». Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που έχει είναι ότι είναι υποχρεωτική η εκχώρηση της σύμβασης συμψηφισμού με τη ΔΕΗ.

Το ύψος του δανείου μπορεί να φτάσει τα 20.000€ χωρίς την εγγραφή υποθήκης. Σε μια τέτοια περίπτωση το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με προσαύξηση 8,60%, ενώ η πληρωμή του μπορεί να φτάσει μέχρι τα 8 χρόνια.

Σε περίπτωση εγγραφής υποθήκης μπορεί να χορηγηθεί έως το 100% της αρχικής επένδυσης. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με περιθώριο προσαύξησης 6,40% και η αποπληρωμή μπορεί να γίνει μέχρι και σε 20 χρόνια.

Ζ)ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Το πρόγραμμα δανεισμού της Εμπορικής τράπεζας έχει το τίτλο «Solar ecolογικό». Όπως και σε άλλες περιπτώσεις τραπεζών η εκχώρηση τα σύμβασης συμψηφισμού με τη ΔΕΗ είναι υποχρεωτική.

Το ύψος του δανεισμού χωρίς την εγγραφή υποθήκης κυμαίνεται από 3.000€ έως 50.000€. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με περιθώριο προσαύξησης 5,50% και αποπληρωμή που φτάνει τα 15 έτη.

Σε περίπτωση εγγραφής υποθήκης το ποσό δανεισμού κυμαίνεται από 3.000€ έως 60.000€. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με περιθώριο προσαύξησης 3,5% και η αποπληρωμή μπορεί να φτάσει τα 25 έτη.

Η)ΤΑΧΥΧΡΟΜΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ

Το πρόγραμμα δανεισμού του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου αποκαλείται «Ηλιακή ταράτσα». Το ποσό του δανείου μπορεί να ανέλθει στο 100% του προϋπολογισμού δαπανών, ενώ η αποπληρωμή μπορεί να φτάσει μέχρι και 20 χρόνια.

Σε περίπτωση μη εμπράγματης διασφάλισης, απαιτείται η εκχώρηση της σύμβασης συμψηφισμού με τη ΔΕΗ, ενώ το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο με 5,90 περιθώριο προσαύξησης.

Σε περίπτωση πάντως εγγραφής υποθήκης το περιθώριο του επιτοκίου πέφτει αυτόματα στο 4% ενώ δεν είναι και απαραίτητη η εκχώρηση της σύμβασης συμψηφισμού.

V.2 ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ

Το Πρόγραμμα εξοικονόμηση κατ' οίκον είναι ένα συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα που παρέχει κίνητρα στους πολίτες προκειμένου να βελτιώσουν την ενεργειακή απόδοση του σπιτιού τους, εξοικονομώντας χρήματα και ενέργεια και αυξάνοντας την αξία του. Επιλέξιμες κατοικίες είναι το σύνολο των μονοκατοικιών, πολυκατοικιών και μεμονωμένων διαμερισμάτων (χωρίς επιπλέον προϋπόθεση) που ικανοποιούν αποκλειστικά τα ακόλουθα κριτήρια: 1) Βρίσκονται σε περιοχές με τιμή ζώνης χαμηλότερη ή ίση των 2.100 €/τ.μ. και 2) Έχουν καταταχθεί βάσει του Πιστοποιητικού Ενεργειακής Απόδοσης (Π.Ε.Α.) σε κατηγορία χαμηλότερη ή ίση της Δ.

Προβλέπεται δυνατότητα λήψης 4/5/6ετούς δανείου, με ή χωρίς εγγυητή, χωρίς προσημείωση ακινήτου, δυνατότητα άμεσης αποπληρωμής του δανείου χωρίς επιβαρύνσεις, καθώς και εξόφληση των προμηθευτών/ αναδόχων μέσω της τράπεζας χωρίς την εμπλοκή του πολίτη. Με την υπαγωγή στο πρόγραμμα παρέχεται προκαταβολή 40% του προϋπολογισμού της αίτησης. Επίσης, υπάρχει επιδότηση επιτοκίου 100% και ανάλογα με το ατομικό και οικογενειακό εισόδημα υπάρχει ποσοστό επιχορήγησης 70%,35% ή 15%.

Η εξοικονόμηση που επιτυγχάνεται από τις παρεμβάσεις του προγράμματος πρέπει να αντιστοιχεί σε αναβάθμιση μιας ενεργειακής κατηγορίας ή στο 30% της ενεργειακής κατανάλωσης του κτηρίου αναφοράς.

Οι επιλέξιμες παρεμβάσεις αφορούν σε:

1. Τοποθέτηση θερμομόνωσης στο κέλυφος του κτηρίου συμπεριλαμβανομένου του δώματος/στέγης και της πλοτής (συμπεριλαμβάνονται πρόσθετες εργασίες όπως αποξηλώσεις και αποκομιδή, επεμβάσεις στη στέγη πχ. αντικατάσταση κεραμιδιών, κτλ).

2.Αντικατάσταση κουφωμάτων και τοποθέτηση συστημάτων σκίασης (συμπ. εξώπορτα κτηρίου, κουφώματα κλιμακοστασίου, παντζούρια, ρολά, τέντες, κτλ).

3.Αναβάθμιση του συστήματος θέρμανσης και παροχής ζεστού νερού χρήσης (συμπ. αντικατάσταση εξοπλισμού του λεβητοστασίου και του δικτύου διανομής, τοποθέτηση ηλιακού θερμοσίφωνα, συστήματα ελέγχου και αυτονομίας θέρμανσης κτλ).

Για την υλοποίηση των παρεμβάσεων δεν απαιτείται αδειοδότηση, ούτε καν έγκριση εργασιών δόμησης μικρής κλίμακας, εκτός πολύ ειδικών περιπτώσεων. Ο μέγιστος επιλέξιμος προϋπολογισμός των παρεμβάσεων, συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α. (που αποτελεί επιλέξιμη δαπάνη για το Πρόγραμμα) δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 15.000€ ανά ιδιοκτησία (www.ypeka.gr)

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό ένα τέτοιο πρόγραμμα δε θα μπορούσε να αφήσει αδιάφορες τις μεγάλες ελληνικές τράπεζες, οι οποίες και άμεσα προχώρησαν στη δημιουργία σχετικών δανειακών προϊόντων, όπως για παράδειγμα η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς καθώς και η Alpha Bank.

V.3 ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

A.ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Αν θα πρέπει να αναφέρουμε μια τράπεζα στην Ελλάδα που έχει τα πρωτεία στην πράσινη τραπεζική, τότε δίχως δεύτερη σκέψη, θα αναφέραμε την Τράπεζα Πειραιώς. Είναι η τράπεζα που πασχίζει καθημερινά να μειώσει το δικό της περιβαλλοντικό αποτύπωμα, να προωθήσει και γνωστοποιήσει καλές πρακτικές εταιρειών στην Ελλάδα, αλλά και να υποστηρίξει ιδιώτες και επιχειρήσεις στις δικές τους πράσινες επενδυτικές επιλογές.

Όσον αφορά τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος η Τράπεζα Πειραιώς είναι καινοτόμα. Η Τράπεζα Πειραιώς θέτει σε ετήσια βάση περιβαλλοντικούς σκοπούς και στόχους, μέσω συγκεκριμένης διαδικασίας του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, το οποίο εφαρμόζει και πιστοποιήθηκε το 2011 κατά τα πρότυπα **EMAS** (δηλαδή το Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου) και **ISO 14001:2004** σε όλα τα κτήρια

διοίκησης και σε όλα τα καταστήματά της. Έτσι υλοποιεί προγράμματα για Εξοικονόμηση Ενέργειας, Ανακύκλωση Υλικών και Πράσινες Προμήθειες.

Η Τράπεζα Πειραιώς υλοποιεί συγκεκριμένα προγράμματα για εξοικονόμηση ενέργειας. Τα καταστήματα εξυπηρετούνται από σύστημα Remote Light Control, για την τηλεδιαχείριση του εξωτερικού φωτισμού, του φωτισμού ασφαλείας και των μηχανημάτων εξαερισμού τους, με αποτέλεσμα τη μείωση της μέσης μηνιαίας κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας κατά 5,5%. Η δράση αυτή πραγματοποιήθηκε με συγχρηματοδότηση του ευρωπαϊκού προγράμματος GreenLight.

Το 2011 αντικαταστάθηκαν οι φωτεινές επιγραφές των καταστημάτων. Άλλαξαν, δηλαδή, οι υφιστάμενοι λαμπτήρες T8 με λαμπτήρες φθορισμού, τεχνολογίας T5. Τα αποτελέσματα έδειξαν εξοικονόμηση ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ 60% και 66%, ενώ υπολογίστηκε πως το συνολικό ετήσιο ενεργειακό όφελος αγγίζει περίπου τις 720.000 kWh, κάτι το οποίο σημαίνει ότι κάθε χρόνο περισσότεροι από 580 τόνοι CO₂ δεν θα εκλύονται στην ατμόσφαιρα.

Για τον έλεγχο του φωτισμού σε χώρους με χαμηλή επισκεψιμότητα, όπως τα WC των καταστημάτων και οι αποθηκευτικοί τους χώροι, έγινε τοποθέτηση ανιχνευτών κίνησης. Στις αρχές του 2009 τοποθετήθηκαν σε κτήριο διοίκησης ανιχνευτές κίνησης στα WC, με κύριο στόχο να διαπιστωθεί το μέγεθος της εξοικονόμησης που μπορεί να επιτευχθεί με την υλοποίηση μιας τέτοιας ενέργειας. Τα αποτελέσματα των μετρήσεων έδειξαν μια εξοικονόμηση της τάξης του 75%. Το 2011 ολοκληρώθηκε η εγκατάσταση ανιχνευτών κίνησης στο σύνολο των καταστημάτων του δικτύου της Τράπεζας.

Από τα τέλη του 2011 πραγματοποιήθηκε σταδιακή αντικατάσταση των spot αλογόνου με λαμπτήρες LED σχεδόν σε όλα τα κτήρια διοίκησης της Τράπεζας, με αποτελέσματα η εξοικονόμηση ενέργειας να φτάσει το 80%.

Σε πολλά καταστήματα ο θερμοστάτης του κλιματιστικού ρυθμίζεται από το ανθρώπινο δυναμικό σε «ακατάλληλες» θερμοκρασίες (π.χ. 19 βαθμοί το καλοκαίρι). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ιδιαίτερα υψηλές καταναλώσεις. Οι θερμοστάτες σε όσα καταστήματα τα συστήματα κλιματισμού επιδέχονται τέτοιου είδους παρεμβάσεις

«κλειδώθηκαν» από τους υπεύθυνους συντηρητές στους 25-26 βαθμούς.

Όλοι οι προσωπικοί υπολογιστές στα καταστήματα και τα κτήρια διοίκησης της Τράπεζας απενεργοποιούνται αυτόματα καθημερινά, αφού εμφανιστεί κατάλληλο προειδοποιητικό μήνυμα 30 λεπτά πριν.

Η Τράπεζα Πειραιώς υλοποιεί προγράμματα ανακύκλωσης χαρτιού, πλαστικού, τόνερ, μπαταριών κ.ά. Τα προγράμματα ανακύκλωσης στην Τράπεζα αποτελούν βασικό συστατικό για τη διαρκή και συστηματική βελτίωση του περιβαλλοντικού της αποτυπώματος. Η ευαισθητοποίηση και το ενδιαφέρον του ανθρώπινου δυναμικού για ανακύκλωση, αυξάνεται διαρκώς. Για παράδειγμα η ανακύκλωση χαρτιού στην Τράπεζα, ξεκίνησε το 2006 και συνεχίζεται με επιτυχία στα περισσότερα καταστήματα και σε όλα τα κτήρια διοίκησης. Μέχρι σήμερα η Τράπεζα Πειραιώς έχει ανακυκλώσει περισσότερους από 1.300 τόνους χαρτί.

Η Τράπεζα Πειραιώς έχει ενσωματώσει στην πολιτική των προμηθειών της «πράσινα» κριτήρια. Όταν χρησιμοποιούμε τον όρο «πράσινες προμήθειες», εννοούμε ότι οι αγοραστές λαμβάνουν υπόψη τους περιβαλλοντικούς παράγοντες ενός προϊόντος πριν το αγοράσουν. Ήδη από το 2007, σχεδόν όλες οι ανάγκες της Τράπεζας σε χαρτί A3 και A4 καλύπτονται με ανακυκλωμένο, μη χλωριωμένο χαρτί. Είναι από τους μεγαλύτερους χρήστες ανακυκλωμένου και μη χλωριωμένου χαρτιού στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ενώ μετά από τη δική της πρωτοβουλία δημιουργήθηκε στους μεγάλους οργανισμούς ένα domino-effect αυξάνοντας τη ζήτηση του συγκεκριμένου τύπου χαρτιού.

Η Τράπεζα Πειραιώς προχώρησε σταδιακά στην αντικατάσταση του εταιρικού στόλου συμβατικών οχημάτων με οχήματα χαμηλών εκπομπών CO₂. Έχουν αντικατασταθεί περισσότερα από 260 συμβατικά αυτοκίνητα του στόλου με αυτοκίνητα χαμηλών εκπομπών. Το όφελος από τη μετάβαση αυτή αντιστοιχεί στο έργο απορρόφησης CO₂ που παρέχουν σε 1 χρόνο 20.000 περίπου δέντρα.

Τέλος δε θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε το πρόγραμμα climabiz στα πλαίσια του οποίου η τράπεζα Πειραιώς δημιούργησε το Green Banking Portal, ένα χώρο όπου, με όχημα την πράσινη επιχειρηματικότητα, έρχονται σε επαφή επιχειρήσεις και επενδυτές. Πιο συγκεκριμένα, το Portal έχει ως στόχο:

- Την παρουσίαση καλών πρακτικών που υιοθετούνται από οργανισμούς ή/και επιχειρήσεις για τη μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος (π.χ. μείωση κατανάλωσης ενέργειας με μόνωση κτηρίου ή με τη χρήση ειδικών λαμπτήρων φωτισμού)
- Την παρουσίαση πράσινων επιχειρήσεων, δηλαδή επιχειρήσεων που παράγουν/διαθέτουν προϊόντα ή παρέχουν υπηρεσίες που εντάσσονται στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας .
- Την παροχή πληροφοριών σχετικά με τις πολιτικές και τις τεχνολογίες που αναπτύσσουν οργανισμοί/επιχειρήσεις για την προσαρμογή τους στην κλιματική αλλαγή.
- Την ανταλλαγή απόψεων ή τεχνογνωσίας μεταξύ οργανισμών, επιχειρήσεων και ιδιωτών μέσω του ειδικά διαμορφωμένου forum.
- Την περαιτέρω δικτύωση επιχειρήσεων που είτε εντάσσονται στην πράσινη επιχειρηματικότητα μέσω προϊόντων και υπηρεσιών που παρέχουν είτε μειώνουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα μέσω των πρακτικών που υιοθετούν (www.greenbanking.gr) .

B. ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK

Η Eurobank από το 2004 ήταν η πρώτη Τράπεζα στην Ελλάδα και μία από τις λίγες στην Ευρώπη, που έχει πιστοποιηθεί κατά το Διεθνές Πρότυπο ISO 14001 για την εφαρμογή Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Το 2009 έκανε ένα βήμα επιπλέον όσον αφορά το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης με την ολοκλήρωση των διαδικασιών καταχώρησης της, στο Ευρωπαϊκό Μητρώο των επιχειρήσεων που τηρούν τον Κανονισμό για την Περιβαλλοντική Διαχείριση το γνωστό σαν EMAS. Η μετάβαση αυτή, όπως αναφέρεται στα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συμβάλλει στην βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων, ενώ αυξάνει την διαφάνεια και την αξιοπιστία της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Επίσης από το 2005 η Τράπεζα Eurobank έχει ενταχθεί ως μέλος στο Παγκόσμιο Δίκτυο Χρηματοοικονομικών Οργανισμών United Nations Environment Program Finance Initiative (UNEP FI), όπου σε συνεργασία με το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών αποσκοπεί στην προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Στα πλαίσια της εφαρμογής του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης γίνονται διάφορες δράσεις όπως η μείωση της χρήσης μη ανανεώσιμων πόρων και εκπομπών αερίων, η ανακύκλωση χαρτιού, toner και μπαταριών ενώ ακολουθείται και πράσινη πολιτική προμηθειών. Όσον αφορά την χορήγηση δανείων, λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την αξιολόγηση, οι ενδεχόμενοι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι που μπορεί να προκύψουν σε περίπτωση ενός ατυχήματος του δανειολήπτη.

Η Τράπεζα Eurobank, έχει αναπτύξει μια σειρά πράσινων τραπεζικών προϊόντων, τα οποία στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, το 2007 εκδόθηκαν 16.856 νέες πιστωτικές κάρτες Visa WWF ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό τους σε 50.000 ενεργές πιστωτικές κάρτες. Μέσω της κάρτας Visa WWF αποδόθηκε στο WWF Ελλάς κατά το 2007 ένα μεγάλο ποσό για την υποστήριξη του έργου περιβαλλοντικής προστασίας που υλοποιεί η οργάνωση.

Ταυτόχρονα η Διεύθυνση Επαγγελματικής Πίστης προσφέρει σε επαγγελματίες και επιχειρήσεις μια πληθώρα πράσινων επαγγελματικών δανείων.

Ταυτόχρονα, η ευαισθητοποίηση του προσωπικού σε περιβαλλοντικά ζητήματα επιδιώκεται ενεργά από την Τράπεζα. Κατά το 2007 στο πλαίσιο της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του προσωπικού διοργανώθηκαν εκπαιδευτικά σεμινάρια Περιβαλλοντικής Διαχείρισης από τη Διεύθυνση Εκπαίδευσης, στα οποία συμμετείχαν 643 άτομα, διπλασιάζοντας το ποσοστό των εργαζομένων της Τράπεζας που έχουν εκπαιδευτεί σε περιβαλλοντικά θέματα από 8,9% σε 16,7%. Επίσης το Γραφείο Περιβάλλοντος σε συνεργασία με τη διεύθυνση Εκπαίδευσης ξεκίνησαν το 2007 την ανάπτυξη ενός καινοτόμου προγράμματος e-learning, με σκοπό την εκπαίδευση του προσωπικού για τα περιβαλλοντικά ζητήματα καθώς και τις σχετικές διαδικασίες της Τράπεζας, με σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα. Το πρόγραμμα έχει ήδη τεθεί σε λειτουργία από το 2008 (Γούδα, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια ο τραπεζικός τομέας έχει κάνει αρκετά βήματα για να ενισχύσει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εξαιτίας όμως του σημαντικού ρόλου που παίζουν οι τράπεζες στις μέρες μας, πολλά ακόμα πρέπει να γίνουν. Μεγάλοι οργανισμοί όπως η Παγκόσμια Τράπεζα πρέπει με κάθε τρόπο να γνωστοποιούν στις τράπεζες τη σχέση μεταξύ των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων. Οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές εταιρείες καθώς και οι εταιρείες διαχείρισης κεφαλαίων θα πρέπει να δεσμευτούν απέναντι στους πελάτες τους ώστε να προωθήσουν την βιώσιμη ανάπτυξη μέσω των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Επίσης θα πρέπει σύντομα να εντάξουν όλες οι τράπεζες περιβαλλοντικά κριτήρια στην αξιολόγηση των πελατών τους. Η σημασία των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τις όποιες δραστηριότητες των επιχειρήσεων απασχολεί όλο και περισσότερο την κοινή γνώμη. Πέρα όμως από την καλή φήμη που αποκτά μια τράπεζα που ενσωματώνει περιβαλλοντικά κριτήρια στην αξιολόγηση των πελατών της, σίγουρα είναι πιο διασφαλισμένη έναντι πιθανών κινδύνων που μπορεί να προκύψουν σε περίπτωση αδυναμίας της δανειοδοτούμενης επιχείρησης να αποπληρώσει τα δάνεια της. Βεβαίως θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ο δανεισμός για πράσινα προϊόντα όπως δάνεια για Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας αποτελεί μεγάλη ευκαιρία για κερδοφορία, τόσο για τις τράπεζες όσο και για τις επιχειρήσεις, καθώς είναι ένας από τους κλάδους που έχουν ευοίωνες προοπτικές παγκοσμίως.

Κάνοντας ένα μικρό απολογισμό για τα πράσινα προϊόντα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι όσον αφορά την λιανική τραπεζική διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για τις τράπεζες. Το ζητούμενο όμως είναι να ωθήσουν οι τράπεζες τους ιδιώτες να ακολουθήσουν πιο βιώσιμες επιλογές και πρακτικές, χωρίς να τους αναγκάσουν να αλλάξουν δραματικά τον τρόπο ζωής τους. Όσον αφορά την εταιρική και επενδυτική τραπεζική μια πληθώρα από προϊόντα έχουν λανσαριστεί τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα όσον αφορά την χρηματοδότηση μεγάλων περιβαλλοντικών έργων και την τιτλοποίηση. Όσον αφορά τη διαχείριση κεφαλαίων οι εταιρείες στο μέλλον κατά πάσα πιθανότητα θα δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στα λεγόμενα «πράσινα» αμοιβαία κεφάλαια. Σε ορισμένες χώρες η ευνοϊκή νομοθεσία βοήθησε στην ανάπτυξη τέτοιων προϊόντων. Τέλος, στον κλάδο των ασφαλιστικών προϊόντων έκαναν γρήγορα την εμφάνιση τους πολλά καινοτόμα προϊόντα που αφορούν βιώσιμες και καθαρές πηγές ενέργειας.

Στην Ελλάδα πιο συγκεκριμένα, ο κλάδος της πράσινης τραπεζικής είναι σε μεγάλη άνθιση τα τελευταία χρόνια. Ομολογουμένως, λόγω της ελλιπούς νομοθεσίας αλλά και της γραφειοκρατίας, άργησε να γίνει βίωμα στις ελληνικές τράπεζες. Πλέον όμως τα τελευταία χρόνια οι ελληνικές τράπεζες βλέπουν την πράσινη τραπεζική σαν μια ευκαιρία για ανάπτυξη. Ραγδαία ανάπτυξη παρουσίασαν τα τελευταία χρόνια δάνεια που απευθύνονταν σε όσους ήθελαν να επενδύσουν σε Ανανεώσιμες Πηγές

Ενέργειας με αιχμή του δόρατος τα φωτοβολταϊκά συστήματα. Τέλος πολλές τράπεζες υιοθέτησαν πρακτικές μείωσης του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την Τράπεζα Πειραιώς.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΟΡΩΝ

Σαφώς και οι προοπτικές για την πράσινη τραπεζική είναι κάτι παραπάνω από ευοίωνες. Αυτό που χρειάζεται είναι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να συνεργαστούν με τους επιχειρηματίες, τις εκάστοτε κυβερνήσεις καθώς και με διάφορους ΜΚΟ ώστε να διαμορφώσουν τα κατάλληλα πράσινα προϊόντα. Τα προϊόντα αυτά θα πρέπει να είναι ευέλικτα και φιλικά προς τον πελάτη και να μη διαφέρουν ουσιαστικά από τα κλασικά τραπεζικά προϊόντα. Επίσης, θα πρέπει να γίνονται έρευνες αγοράς από τις τράπεζες για το ποια ενδεχόμενα νέα προϊόντα θα ήταν ελκυστικά στους πελάτες προτού αυτά βγουν στην αγορά. Τέλος, η πράσινη τραπεζική θα πρέπει να γίνει βίωμα στους υπαλλήλους των τραπεζών μέσα από επιμορφωτικά σεμινάρια .

Όσον αφορά την Ελλάδα, έγιναν αρκετά πράγματα τα τελευταία χρόνια, αλλά σε γενικές γραμμές είμαστε αρκετά πίσω σε σύγκριση με τις λοιπές χώρες της Ευρωζώνης. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η Ελλάδα είναι ένα από τα καλύτερα «οικόπεδα» του κόσμου με άπειρες δυνατότητες εκμετάλλευσης στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Δυστυχώς, εγγενή προβλήματα της χώρας μας, όπως η γραφειοκρατία, η έλλειψη πολιτικής βούλησης και η διαφθορά εμποδίζουν τη γρήγορη εξέλιξη στον τομέα της βιωσιμότητας. Κι όλα αυτά συμβαίνουν τη στιγμή που μια τεκμηριωμένη επιστημονικά, Έκθεση της WWF Hellas (2008) με τίτλο «Λύσεις για την κλιματική αλλαγή», καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050 κατά 67% σε σχέση με το έτος βάσης 1990, χωρίς να επηρεαστεί καθόλου η οικονομική της ανάπτυξη. Αυτή η έκθεση αποδεικνύει περίτρανα τις προοπτικές που έχει η χώρα μας να μεταμορφώσει την περιβαλλοντική και γενικότερα οικονομική κρίση σε ευκαιρία ανάπτυξης.

Η Ελλάδα πρέπει να προλάβει το τρένο της ανάπτυξης μέσω της βιωσιμότητας και να πάψει να είναι παθητικός θεατής. Για να γίνει όμως πραγματικότητα κάτι τέτοιο θα πρέπει η πολιτεία να σταθεί στο ύψος της και να δημιουργήσει ένα νομοθετικό πλαίσιο με ισχυρά επενδυτικά και φορολογικά κίνητρα. Και βέβαια όλα αυτά να γίνουν με πρόθεση να γίνουμε πραγματικά βιώσιμη χώρα και όχι να πέσουμε στην παγίδα του μιμητισμού, αντιγράφοντας καλές πρακτικές ξένων χωρών άκριτα και επιπόλαια. Είναι τέτοιες και τόσες οι προοπτικές αυτού εδώ του τόπου, που θα ήταν πραγματικά αμαρτία να μην εκμεταλλευτούμε τον φυσικό πλούτο της, για να απεμπλακούμε μια και καλή από την οικονομική και όχι μόνο κρίση που μας ταλανίζει εδώ και μερικά χρόνια. Αρκεί βεβαίως να καταλάβουμε ότι πρέπει να στηριχτούμε περισσότερο στα δικά μας εφόδια και να μην περιμένουμε μονίμως την οικονομική ενίσχυση ξένων χωρών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αυλωνάς Ν. (2009) «Οι Τάσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης Διεθνώς και στην Ελλάδα». Διαθέσιμο: http://www.franchise.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=557:-----2009&catid=105:2010-05-02-14-27-47&Itemid=160
- 2) Γούδα Χαρούλα (2010) «Πράσινα Χρηματοοικονομικά Προϊόντα στην Ελληνική Χρηματοπιστωτική Αγορά». Διπλωματική εργασία για το διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στη διοίκηση επιχειρήσεων (MBA) Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- 3) Δήμας Σταύρος (2005) «Αλλαγή του κλίματος : Ο Επίτροπος κ. Δήμας χαιρετίζει τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου το 2005 στην ΕΕ και ζητεί να ληφθούν περαιτέρω μέτρα» Διαθέσιμο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-835_el.htm.
- 4) Ζαγλαρά Αλεξία (2010) «Η εξέλιξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης- Η Κοινωνική Υπευθυνότητα της Εταιρείας Γέφυρα Α.Ε.». Διπλωματική εργασία για το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στις νέες αρχές διοίκησης επιχειρήσεων (MBA) Πανεπιστήμιο Πατρών.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Blacconiere, Walter and Dennis Pattern, (1993), “Environment Disclosure, regulatory costs and changes in firm values,” Journal of Accounting and Economics.
- 2) Coates Breena (2007) «Market controls on Corporate Social Responsibility: An Exploratory study of Banking and Investment policies » Journal of American Academy of Business, Cambridge March 2007
- 3) Davis K. (1960) « Can Business afford to ignore its social responsibilities» California Management Review
- 4) Doane Deborah (2004) «Beyond corporate social responsibility: minnows, mammoths and markets » New Economics Foundation Elsevier Ltd.
- 5) Eells R. and Walton C. (1961) « Conceptual Foundations of Business » Richard D.Irwin Inc., Homewood Illinois.
- 6) Ellis, Billie J., Jr Sharon, S. Williams and Sandra Bodeau, (1992) «Helping a Lender Develop an Environmental Risk Program» The Practical Real Estate Layer, July

- 7) Friedman A. Miles S. (2001) «SMEs and the environment: two case studies» Business Strategy and the Environment Volume 11, Issue 5.
- 8) Hamilton, James (1995), «Pollution as News: Media and Stock markets Reactions to the toxics release inventory data», Journal of Environmental Economics and management.
- 9) Harris J. (2005) «Rethinking Sustainability: Power, Knowledge and Institutions», the University of Michigan Press, USA
- 10) Hart Stuart. (1995), «Does it Pay to be green? An Empirical Examination of the relationship between Emissions Reduction and Firm Performance» Business Strategy and the Environment (September).
- 11) Heim, G. and Zenklusen O. (2005) «Sustainable Finance: Strategy Options for Development Financing Institutions» Eco: Fact, Stampfenbachstrass, Zurich.
- 12) Jackson I. and Nelson, J., (2004) «Values – Driven Performance: Seven Strategies for Delivering Profits with Principles», Ivey Business Journal
- 13) Jeucken M. and Bouma J. (1999) «The Changing Environment of Banks» GMI Theme Issue: Sustainable Banking: The Greening of Finance.
- 14) Jeucken M. (2001) «Sustainable Finance and Banking- Slow starters are gaining pace» Διαθέσιμο: <http://www.sustainability-in-finance.com/ifi.pdf>
- 15) Jeucken M. (2004) «Sustainability in Finance: Banking on the planet» Eburon Academic Publishers, 1st edition, Delft
- 16) Sahoo P. and Nayak B. (2008) «Green Banking in India» Discussion Paper Series No. 125/2008
- 17) Tsele J., Mokuena O., Charova T., and R. Ramsundhar (2007) «Sustainable Banking: Opportunities and Challenges» Διαθέσιμο: http://www.bankseta.org.za/downloads/IEDP_UK_2007_Sustainable_Banking_Research_Report.pdf
- 18) UNEP FI (2007) «Green financial products and services. Current trends and future opportunities in North America » A report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative August 2007.
- 19) Wayne V. (2010) «CSR 2.0: The Evolution and Revolution of Corporate Social Responsibility in Responsible Business: How to Manage a CSR Strategy Successfully», edited by M. Pohl and N. Tolhurst, John Wiley and Sons Ltd, Publishing.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- 1) www.alphabank.gr
- 2) www.atebank.gr
- 3) www.aviva.com
- 4) www.bbrbank.com
- 5) www.bankofamerica.com
- 6) www.banksiagroup.com.au
- 7) www.banktrack.org
- 8) www.barclays.com
- 9) www.bendigobank.com.au
- 10) www.brass.cf.ac.uk
- 11) www.bsr.org
- 12) www.citicapitaladvisors.com
- 13) www.csreurope.org
- 14) www.csrhellas.org
- 15) www.csrwire.com
- 16) www.cunamutual.com
- 17) www.deloitte.com
- 18) www.emporikibank.gr
- 19) www.epa.gov
- 20) www.equator-principles.com
- 21) www.eurobank.gr
- 22) www.euromoneyplc.com
- 23) www.goldmansachs.com

- 24) www.greenbanking.gr
- 25) www.iso.org
- 26) www.jpmorganchase.com
- 27) www.minenv.gr
- 28) www.moneynews.com
- 29) www.nbg.gr
- 30) www.newresourcebank.com
- 31) www.nrtee-trnee.ca
- 32) www.piraeusbank.gr
- 33) www.rabobank.nl
- 34) www.thebanker.com.
- 35) www.tridelcom
- 36) www.ttbank.gr
- 37) www.ubs.com
- 38) www.unglobalcompact.org
- 39) www.wellsfargo.com
- 40) www.westpack.com.au
- 41) www.ypeka.gr